

## AȘEZAREA DIN SEC. IV D.CHR. DE LA POLOCIN (COM. POGONEȘTI, JUD. VASLUI – CAMPANIA 2013)

Mircea MAMALAUCA\*

**Keywords:** settlement, dwelling, complex, ceramics, typology.

Pe parcursul a mai bine de două decenii, în perimetrul comunei Pogonești, au fost semnalate, iar mai apoi cercetate două necropole aparținând aceleiași culturi, respectiv Sântana de Mureș – Černjachov. Este vorba, mai întâi, de necropola birituală din punctul „La Movilă”, care numără 58 de morminte, din care 5 morminte de incinerare și 53 de înhumare, iar cea de-a doua, de această dată, amplasată pe malul drept al pârâului Tutova, la aproximativ 400 m nord de primul sit menționat, este cea din punctul „Islaz”, sat Polocin. În suprafața cercetată au fost descoperite 79 de morminte, din care aproximativ 1/3 sunt de incinerare, iar diferența de 2/3 de înhumare.

Încă de la începutul anilor '90 am încercat să reperăm și așezarea/așezările aferente celor două necropole care prin o serie de particularități, atât legate de riturile funerare, dar mai ales de ritualul funerar par a nu fi fost contemporane. În mai multe rânduri au fost organizate periegeze în zona din apropierea necropolelor, investigații care au dus în cele din urmă la semnalarea unor aglomerări de fragmente ceramice, într-un punct situat la aproximativ 400 m vest de cele două necropole. Din cauza sumelor mici avute la dispoziție, nu am putut demara o investigație în teren, care să confirme sau să infirme prezența unui sit, în zona cu materiale ceramice la suprafața solului. Abia în anul 2009 am reușit să efectuăm un sondaj arheologic, care a dus la descoperirea, posibil, a unei locuințe de suprafață. Sondajul fiind unul limitat în timp și spațiu, informația obținută este sumară. Rezultatele sondajului au făcut obiectul unui scurt articol apărut recent în una din revistele de specialitate<sup>1</sup>.

Descoperirea ne îndreptățește să presupunem că avem de-a face cu o locuință de suprafață în care printre artefactele recuperate se află și o vatră de foc. Din nefericire aceasta nu a fost încă demontată, urmând ca într-o viitoare campanie să se întâmple acest lucru. Din perimetrul cercetat au fost recuperate nu mai puțin de 941 fragmente ceramice, un capac de urnă, o gresie pentru ascuțit obiecte de fier și două fragmente dintr-un pieptene de os, format din mai multe plăcuțe suprapuse.

Încurajați de la rezultatele sondajului, în cadrul unui proiect amplu, din care au făcut parte Clubul „Rotary” Bârlad, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Universitatea „Dunărea de Jos” Galați, sub coordonarea Muzeului „Vasile Pârvan” Bârlad, în anul 2013 a fost organizată o primă campanie de cercetări sistematice în punctul „Călălboaia”. Situl arheologic se află, după cum spuneam, la aproximativ 400 m vest de cele două necropole amintite, în partea dreaptă a pârâului Tutova pe prima terasă a acestuia, la baza unui deal.

Înainte de demararea săpăturilor au fost efectuate prospecțiuni cu ajutorul unui magnetometru, operațiune finalizată prin trasarea a trei casete cu laturile de 40 x 40 m. În

---

\* Muzeul „Vasile Pârvan” Bârlad, [mircea\\_mamalauca@yahoo.com](mailto:mircea_mamalauca@yahoo.com); mulțumesc colegului Mircea Oancă pentru sprijinul și implicarea în activitatea desfășurată pe șantierul arheologic, precum și în pregătirea materialului pentru publicare.

<sup>1</sup> M. Mamalaucă, *Sondajul arheologic din punctul „Călălboaia”, sat Polocin, com Pogonești, jud. Vaslui*, în „Acta Musei Tutovensius”, IX – X, 2014, p. 151-165.

urma diagnosticării s-a trecut la executarea unei prime secțiuni, notate S I, cu lungimea de 40 m și lățimea de 2 m. În cadrul ei, între metrii 3-4 și 7-12 au apărut aglomerări de lipitură de lut și fragmente ceramice. Cele două aglomerări au fost notate cu C 1 și C 2, ultima fiind mai întinsă ca suprafață. Descoperirea acestor urme arheologice ne-a determinat să trasăm și o a doua secțiune, notată S II, paralelă cu prima, la nord de aceasta, la o distanță de 0,50 m, cu lungimea de 15 m. Încă de la primul strat decapat, cantitatea de material ceramic recuperată a fost destul de mare. Îndeosebi în apropierea și deasupra complexului C 2, la adâncimea cuprinsă între 0,20-0,50 m, au apărut alături de resturile ceramice și câteva piese de metal. În S I, în dreptul metrului 9, la 0,20-0,30 m adâncime, a fost descoperită o piesă de metal de formă dreptunghiulară, prevăzută la una din extremități cu un orificiu, a cărei utilitate este greu de precizat (Pl. 3, fig. 1). Un alt obiect din metal a fost recuperat de la adâncimea cuprinsă între 0,15-0,30 m, din S II, între metrii 10-11, respectiv un inel de fier (Pl. 3 fig. 2). În aceeași secțiune, dar la metrul 13, respectiv în afara C 2, la adâncimea cuprinsă între 0,15-0,30 m a fost găsit un fragment dintr-un obiect de bronz. (Pl 3, fig. 4).

Cele mai importante obiecte recuperate din perimetrul C 2 sunt, fără îndoială, moneda de argint (denar imperial), din vremea împăratului roman Septimius Severus (Pl. 3, fig. 3) și o bună parte dintr-o fibulă (Pl. 3, fig. 5).

În urma răzuirilor succesive, până la - 0,50 m, în suprafața notată de noi C 2 s-a conturat o locuință de suprafață, de formă aproximativ dreptunghiulară cu dimensiunile de 3,60/3 m, notată L 1. Aceasta a fost orientată pe direcția nord-nord-est – sud-sud-vest. În paralel cu peretele de pe latura de sud-vest, la 3 m distanță, am remarcat un alt complex, notat Cl, care posibil să fi reprezentat peretele exterior al unei anexe legate de locuință. Aceasta a avut pereții din lut cu amprente de nuiete a căror diametru varia între 0,5-1 cm. Pe unele fragmente de chirpic s-au putut observa și urme de amprente lăsate de crenguțe și paie de cereale. Resturile de chirpic păstrate nu ne permit stabilirea grosimii pereților (Pl. 3, fig. 6, 7).

Nivelul de călcare al locuinței este reprezentat de o podea de pământ, bătătorită fără urme de lutuială. La mijlocul laturii de vest s-a putut observa un strat compact de lut, care inițial ne-a dus cu gândul la prezența unei vetre de foc. În momentul dezvelirii în întregime a locuinței am constatat existența unui strat de lutuială, de formă rectangulară, provenit, posibil, de la pereții prăbușiți. În perimetrul locuinței, la colțurile acesteia, nu au fost sesizate urme de gropi sau pari de susținere, în schimb spre marginea laturii de sud au fost descoperite mici urme de lemn, a căror proveniență este greu de stabilit. În suprafața complexului C 1, considerat de noi drept perete al unei posibile anexe legată de L I, și în perimetrul locuinței au fost descoperite, încă de la adâncimea de 10 cm și până la nivelul podelei, o mulțime de materiale arheologice.

Din perimetrul celor două secțiuni trasate inițial, de la diverse adâncimi, au fost recuperate nu mai puțin de 2300 de fragmente ceramice, care provin din corpul mai multor vase lucrate cu mâna din pastă grosieră, respectiv lucrate la roată din pastă fină sau zgrunțuroasă, de culoare cenușie sau cărămizie, precum și mult chirpic și fragmente osoase. În ceea ce privește fragmentele ceramice, situația se prezintă astfel: 570 de fragmente provin din vase lucrate la roată, din pastă fină, de culoare cenușie; 159 provin din vase lucrate la roată, din pastă fină, de culoare cărămizie. Cele mai numeroase sunt însă fragmentele desprinse din vase, îndeosebi oale lucrate la roată, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușie, în mare majoritate, și în mai mică măsură cărămizie. Este vorba de nu mai puțin de 1338 de asemenea fragmente. Alte 233 provin din vase lucrate cu mâna, din pastă grosieră, de culoare cărămiziu-cenușie (203 bucăți) și cenușiu negricioasă (30 bucăți).

În cele ce urmează vom încerca să prezentăm, mai întâi, fragmentele ceramice descoperite în perimetrul celor două complexe semnalate, respectiv complexul C 1 (parte din peretele exterior al unei posibile anexe gospodărești) și complexul C 2, acolo unde am localizat locuința L I. Din totalul fragmentelor descoperite în suprafața celor două complexe

am ales câteva, pe care le-am considerat ilustrative pentru definirea noului sit arheologic.

Între 0 și 5 m, acolo unde este cuprins și complexul C 1, în straturile de până la 40 cm adâncimea au fost descoperite mai multe cioburi. Este vorba de fragmente provenite din vase lucrate la roată din pastă fină, de culoare cenușie, care pe suprafața lor au un decor din linii incizate, intersectate sub forma unor romburi (Pl. 4, fig. 1), sau în zig-zag (Pl. 4, fig. 2). Din aceeași categorie fac parte mai multe cioburi desprinse din corpul unor castroane (Pl. 4, fig. 3, 4, 5, 6, 7, 8), oale (Pl. 5, fig. 1 - cu decor lustruit, din linii incizate sub forma unor mici romburi, dispuse sub buza vasului, și Pl. 5, fig. 2), precum și din corpul a două căni, una de culoare cărămidie (Pl. 5, fig. 3), cealaltă cenușiu deschis (Pl. 5, fig. 4). La toate acestea se mai adaugă fragmentele care provin de la fundul unor vase lucrate, de asemenea, la roată din pastă fină de culoare cenușie (Pl. 5, fig. 5, 6). Din același interval, cuprinzând cele două secțiuni, inclusiv suprafața martorului, păstrat pe parcursul cercetării, provin mai multe cioburi din corpul unor vase lucrate la roată din pastă zgrunțuroasă. Marea lor majoritate reprezentând părți din zona superioară sau fundul unor oale, preponderent cenușii. În acest sens sunt concludente următoarele fragmente (Pl. 5, fig. 7, 8, 9, 10, 11, 12; Pl. 6, fig. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 de culoare cenușie, fig. 10, 11, 12; Pl. 7, fig. 1, 2, 3 – de culoare cărămidie).

Strict legat de complexul C 1, primele urme ceramice au apărut la adâncimile de 30-40 cm și constau dintr-o mare varietate de fragmente ceramice, provenite, multe dintre ele, din recipiente a căror destinație și încadrare tipologică este greu de stabilit. Remarcăm totuși trei fragmente, care provin, două din corpul unor oale, una lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă (Pl. 7, fig. 4), iar cealaltă dintr-o oală lucrată la roată, din pastă fină, de culoare cărămidie (Pl. 7, fig. 5). Aceasta din urmă a fost prevăzută cu un décor, constând dintr-o canelură amplasată sub buza vasului. Cel de-al treilea fragment provine de la un vas cu fundul inelar (castron?) (Pl. 7, fig. 6), lucrat la roată din pastă fină de culoare cenușie. De la adâncimea cuprinsă între 40-50 cm, au fost recuperate mai multe fragmente, după cum urmează: partea superioară a unor castroane lucrate la roată, din pastă fină, de culoare cenușiu închis (Pl. 7, fig. 7, 8), sau cenușiu deschis (Pl. 7, fig. 9), din corpul unui bol de culoare cărămidie (Pl. 7, fig. 10); un fragment de mici dimensiuni provenit de la buza unui castron lucrat la roată, din pastă cărămidie (Pl. 7, fig. 11). Sunt însă și trei fragmente de la partea inferioară a unor vase, probabil castroane cu fundul inelar, lucrate la roată, din pastă fină, de culoare cenușie (Pl. 8, fig. 1, 2), sau cărămidie (Pl. 8, fig. 3). În suprafața acestui complex se aflau și trei cioburi de la partea superioară (buza) unor oale, lucrate la roată, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușie (Pl. 8, fig. 4, 5) și cărămidie (Pl. 8, fig. 6). De semnalat este și un ciob din corpul unui pahar de sticlă, cu pereții groși, de culoare verzuie și cu șiruri de alveole pe suprafața sa (Pl. 8, fig. 7).

În intervalul cuprins între complexul C 1 și locuința L 1, au fost descoperite la adâncimi cuprinse între 40-50 cm, mai multe fragmente din corpul unor vase, cu destinații și tipologii diferite. În acest sens remarcăm pe cele rupte de la partea superioară a unor căni, lucrate la roată, din pastă fină de culoare cenușiu deschis (Pl. 8, fig. 8, 12). Din aceeași categorie fac parte și alte două fragmente, unul din partea superioară a unui castron (Pl. 8, fig. 9), iar celălalt de la buza unei oale (Pl. 8, fig. 10). Alături de fragmente, care reprezintă părți din vase lucrate la roată din pastă fină, de culoare cenușie, apar și altele din vase lucrate la roată, din pastă zgrunțuroasă, în majoritate de culoare cenușie. În acest sens merită amintit un ciob de la partea superioară a unui castron de mari dimensiuni, cu buza mult ieșită în afară (Pl. 8, fig. 11), dar și alte trei mai mici, desprinse din corpul unor oale, două de culoare cenușie (Pl. 9, fig. 1, 2) și unul de culoare neagră (Pl. 9, fig. 3). La acestea, se mai adaugă alte două, care provin de la fundul unor oale, una de culoare cenușie, având în compoziție nisip, cu bobul mare (Pl. 9, fig. 4), iar cealaltă de culoare cărămidie (Pl. 9, fig. 5).

De asemenea, din porțiunea de șanț cuprinsă între limita estică a complexului C 1 până la metrul 10 al secțiunii S 1, în afara locuinței L 1, au mai fost recuperate o serie de materiale arheologice, constând din fragmente ceramice desprinse din corpul unor vase, cum ar fi:

partea superioară a unei oale lucrate la roată din pastă fină de culoare cenușie (Pl. 9, fig. 6), fragmente de la partea superioară și inferioară a unor castroane lucrate la roată din pastă fină de culoare cenușie, sau cărămizie (Pl. 9, fig. 7 – de culoare cărămizie, fig. 8 – de culoare cenușie) și chiar din corpul unor căni lucrate la roată din pastă fină de culoare cenușie (Pl. 9, fig. 9, 10, 11) sau cărămiziu – roșiatică (Pl. 10, fig. 7). Cele mai numeroase fragmente provin însă din corpul unor oale (respectiv partea superioară sau fundul), lucrate la roată din pastă zgrunțuroasă (Pl. 9, fig. 12, 13, 14, 15; Pl. 10, fig. 1, 2 – de culoare cenușie, fig. 3, 4, 5, 6 – de culoare cărămizie). Din același perimetru, aproape de nivelul de călcare, între -15 – 30 cm, provine și un fragment din corpul unui pahar de sticlă, cu pereții groși de culoare verzuie, cu alveole de formă rotundă (Pl. 10, fig. 8).

În locuința L 1, cu suprafața de aproximativ 11 m<sup>2</sup>, alături de obiectele de metal mai sus menționate, au fost descoperite un număr destul de mare de fragmente ceramice, cele mai multe de mici dimensiuni, desprinse din corpul unor vase de categorii și tipologii diferite. Sunt prezente toate tipurile de ceramică, mai puțin numeroasă fiind cea lucrată cu mâna, din pastă grosieră. Remarcăm astfel un fragment de la partea superioară a unui bol, de mici dimensiuni, lucrat din pastă grosieră, de culoare cărămizie (Pl. 10, fig. 9), alte două provin din corpul unor oale, una de mari dimensiuni de culoare cărămiziu-cenușiu (Pl. 10, fig. 10), iar celălalt dintr-un vas cu pereții subțiri, din pastă fină, de culoare cărămiziu-roșiatică (Pl. 10, fig. 11). Din categoria vaselor lucrate cu mâna, din pastă grosieră, mai face parte și fragmentul rămas de la fundul unei oale, de culoare cărămiziu-roșiatică (Pl. 10, fig. 12).

Mai numeroase sunt cioburile provenite din vase lucrate la roată din pastă fină, în cele mai multe cazuri de culoare cenușie. Un fragment provenit dintr-un castron de culoare cenușiu-maronie care se detașează, îndeosebi prin decorul format din succesiuni de valuri incizate (Pl. 11, fig. 1). Alte câteva cioburi s-au desprins din partea superioară a unor castroane, de diferite dimensiuni, toate de culoare cenușie (Pl. 11, fig. 2, 3, 4). Interesant este cel rămas din zona mediană a unui castron, de mari dimensiuni, la care se mai păstrează o parte dintr-un decor în zig-zag, cu urme de lustruire (Pl. 11, fig. 5). Din categoria vaselor lucrate la roată, din pastă fină, de culoare cenușie, face parte și un ciob dintr-un castron, de mari dimensiuni, cu buza în forma literei T (Pl. 11, fig. 6). În perimetrul locuinței sunt prezente și câteva fragmente, care provin de la partea inferioară a unor vase (castroane?, oale?). Menționăm fundul supraînălțat al unui vas (Pl. 11, fig. 7), dar și două fragmente de la fundurile unor castroane, cu cerc inelar de susținere (Pl. 11, fig. 8), din care cel de-al doilea pare a fi fost perforat (Pl. 11, fig. 9), precum și unul desprins din partea inferioară a unui vas, de mici dimensiuni (Pl. 11, fig. 10). Din pastă cenușie, nu foarte atent lucrată, este și o toartă ruptă din corpul unei căni, de culoare cenușie (Pl. 12, fig. 1).

Cele mai numeroase fragmente provin însă, din vase lucrate la roată, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușie și mai rar cărămizie. În acest sens, merită amintite cele provenite de la partea superioară a unor oale de culoare cenușie, nu de foarte mari dimensiuni (Pl. 12, fig. 2, 3, 4, 5, 6, 15, 16) sau de culoare cărămiziu-cenușie (fig. 7). Au fost recuperate de asemenea și două cioburi, care s-au desprins din două castroane, cu buza sub forma literei T, unul de mici dimensiuni (Pl. 12, fig. 8), iar celălalt de dimensiuni mai mari (Pl. 12, fig. 9). La toate acestea, provenite din vase lucrate la roată din pastă zgrunțuroasă, trebuie adăugate și cele câteva, rupte din partea inferioară a unor vase, probabil oale, cu fundul plat, de culoare cenușie (Pl. 12, fig. 10, 11, 12, 13), iar în unele cazuri de culoare cărămiziu-roșiatică (Pl. 12, fig. 14).

Trebuie de asemenea menționate și cele câteva fragmente provenite de la partea superioară a unei amfore, de mari dimensiuni, cu gâtul de formă conică, buza ușor îngroșată și răsfrântă spre exterior și mânerul înălțat puțin deasupra gurii (Pl. 13, fig. 1).

Interesante sunt și câteva fragmente de chirpic, unele dintre ele au acoperit stâlpii de susținere a locuinței, stâlpi al căror diametru a variat între 13 și 16 cm. Au fost descoperite

mai multe fragmente cu urme de nuiele al căror diametru oscila între 1-1,5 cm, uneori chiar mai mici.

În imediata apropiere a L 1, între metrii 12 și 15 din secțiunea S 1, cantitatea de ceramică recuperată a continuat să fie destul de mare. Pentru exemplificare am ales un număr de fragmente care au provenit din corpul unor vase lucrate la roată din pastă fină sau zgrunțuroasă. Interesant este faptul că în acest interval nu au apărut cioburi din vase lucrate cu mâna, din pastă grosieră. Din categoria vaselor lucrate la roată din pastă fină provin fragmente desprinse din corpul unor oale, de obicei de la partea superioară sau inferioară a acestora (Pl. 13, fig. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9), dar și din castroane (Pl. 13, fig. 10, 11). Numeroase sunt însă și fragmentele care provin din oale lucrate la roată din pastă zgrunțuroasă, majoritatea de culoare cenușie (Pl. 14, fig. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12), dar și câteva de culoare cărămizie (Pl. 14, fig. 13, 14, 15).

Numeroase cioburi au fost recuperate din perimetrul secțiunii S 1, între metrii 15 și 29, acolo unde aceasta a fost întreruptă datorită prezenței unui drum comunal. Sunt foarte numeroase fragmentele provenite din vase lucrate la roată din pastă fină sau zgrunțuroasă, dar nu lipsesc nici cele din vase lucrate cu mâna din pastă grosieră. Fragmentele provenite din vase lucrate la roată din pastă fină s-au desprins din corpul unor oale, respectiv de la partea superioară, iar în privința culorii, majoritatea sunt cenușii (Pl. 14, fig. 16, 17, 18), dar nu lipsesc nici cele din vase de culoare cărămizie (Pl. 14, fig. 19, 20). Sunt prezente însă și fragmente care provin de la partea superioară sau fundul unor castroane (Pl. 15, fig. 1, 2, 3, 4, 5, toate de culoare cenușie). Remarcăm un fragment care probabil a fost rupt din corpul unui vas, lucrat la roată, din pastă fină de culoare cenușiu deschis (Pl. 15, fig. 6).

Foarte numeroase sunt însă fragmentele din oale lucrate la roată din pastă zgrunțuroasă, în marea majoritate de culoare cenușie (Pl. 15, fig. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16; Pl. 16, fig. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10), dar și câteva de culoare cărămizie (Pl. 16, fig. 11, 12, 13).

După cum menționam, în perimetrul avut în atenție au fost descoperite și fragmente desprinse din corpul unor oale sau boluri lucrate cu mâna din pastă grosieră (Pl. 16, fig. 14, 15, 16; Pl. 17, fig. 1).

Secțiunea S 1 se prelungește cu încă 5 m, dincolo de drumul de țară amintit, de la metrii 35 la 40. În perimetrul cercetat au fost recuperate de la adâncimea de – 15 cm fragmente din corpul unor căni lucrate la roată din pastă fină de culoare cărămizie (Pl. 17, fig. 2), sau cenușie (Pl. 17, fig. 3), ale unei oale, de asemenea lucrate la roată din pastă fină de culoare cenușie (Pl. 17, fig. 4). Nu lipsesc nici fragmentele din vase lucrate la roată din pastă zgrunțuroasă (Pl. 17, fig. 5, 6, 7). Aș mai remarca existența unui fragment din corpul unei oale lucrate cu mâna din pastă grosieră, de culoare cărămiziu – gălbuie (Pl. 17, fig. 8).

În secțiunea S 1 în dreptul metrului 35 s-au profilat urmele unei gropi, de formă ovală cu D max. - 1,1 m și D min. - 0,90 m și adâncimea de 0,50 m. În groapă alături de câteva oase se aflau fragmente provenite din corpul unor castroane lucrate la roată din pastă fină, de culoare cenușie (Pl. 17, fig. 9, 10), unei căni (Pl. 17, fig. 11), iar un ciob provine de la partea superioară a unei oale lucrate cu mâna, din pastă grosieră, de culoare cărămizie (Pl. 17, fig. 12).

Cu prilejul campaniei din anul 2013, în prelungirea secțiunii trasate în anul 2009, atunci când, de altfel, au și fost descoperite primele urme de locuire în punctul „Călălboaia”, a fost executată o nouă secțiune notată cu S 3, în lungimea de 8 m și lățimea de 2 m. În suprafața cercetată nu s-a aflat nici un complex arheologic, în schimb a fost recuperată o destul de mare cantitate de ceramică și fragmente osoase. Din numărul apreciabil al acestora am ales câteva pe care le considerăm ilustrative pentru încadrarea culturală a descoperirilor din acest areal. Înainte însă de a le prezenta ne vom referi la un obiect de fier, descoperit în această secțiune, de altfel singurul de acest fel, respectiv o lamă, cu lungimea de 10,8 cm și lățimea cuprinsă între 1,2 cm și 0,9 cm, a cărei destinație este greu de stabilit (Pl. 17, fig. 13).

O bună parte din fragmentele ceramice provin din oale lucrate la roată din pastă fină, unele de culoare cenușie și câteva de culoare cărămizie. Acestea în mare parte s-au desprins de la partea superioară sau fundul unor vase de culoare cărămizie (Pl. 18, fig. 1, 2, 3, 20) și cenușie (Pl. 18, fig. 4, 5). Câteva sunt părți din corpul unor castroane, respectiv de la partea superioară, sau fundul acestora, fiind de culoare cenușie (Pl. 18, fig. 6, 7, 8), sau cărămizie (Pl. 18, fig. 9). Au fost recuperate și două cioburi din corpul unor căni lucrate la roată din pastă fină cenușie (Pl. 18, fig. 10) sau cărămizie (Pl. 18, fig. 11).

La fel de numeroase sunt și fragmentele desprinse din vase lucrate la roată din pastă zgrunțuroasă, marea majoritate de culoare cenușie (Pl. 18, fig. 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19), sau cărămizie (Pl. 19, fig. 1, 2).

În încheierea prezentării materialului arheologic care a rezultat în urma primei campanii de cercetare sistematică a sitului arheologic din punctul „Călălboaia”–Islaz vom face trimitere și la câteva fragmente ceramice descoperite în perimetrul cercetat, la nivelul actual de călcare. Din numărul destul de mare al acestora ne-am oprit asupra celor care ni s-au părut mai reprezentative. Este vorba de fragmente ceramice desprinse din vase lucrate la roată din pastă fină (Pl. 19, fig. 3, 4, 5), din pastă zgrunțuroasă (Pl. 19, fig. 6, 7, 8). În aria cercetată au fost descoperite și fragmente din vase lucrate cu mâna din pastă grosieră, cum este cazul celor desprinse din fundul unei oale (Pl. fig. 9).

Se poate ușor sesiza că din cele 2300 de fragmente ceramice recuperate în urma recentelor cercetări am ales doar o mică parte, credem noi ilustrative pentru cunoașterea, dar mai ales încadrarea cronologică și culturală a acestei așezări. De la bun început semnalăm faptul că piesele din metal descoperite sunt destul de puțin utile în stabilirea cronologiei interne a așezării. Moneda din vremea împăratului roman Septimius Severus, precum și fragmentul de fibulă, nefiind în concordanță, din punct de vedere cronologic, cu materialul ceramic recuperat. Este lucru frecvent întâlnit, unele obiecte având o folosință mai îndelungată, depășind de cele mai multe ori cu mult epoca în care au fost emise sau realizate. În această situație doar materialul ceramic, deși destul de fragmentar, poate contribui la atingerea scopului propus, respectiv acela de a propune o încadrare cronologică și culturală corectă. Materialele ceramice prezentate, dar și cele care nu și-au găsit locul în acest studiu, ne îndreptătesc să vorbim de existența în zonă a unei așezări încadrate în secolul IV d.Chr. La emiterea unei asemenea ipoteze un rol extrem de important îl au fragmentele, foarte numeroase de altfel, provenite din vase lucrate la roată din pastă zgrunțuroasă, dar și cele desprinse din vase lucrate la roată din pastă fină, frecvent de culoare cenușie. Pornind de la fragmentele desprinse de la partea superioară, sau de la fundul unor vase lucrate la roată din pastă zgrunțuroasă constatăm că vase din aceeași categorie tipologică au fost descoperite în mai multe situri arheologice datate în secolul IV d.Chr., respectiv în aria culturii Sântana de Mureș–Cernjachov. În exemplificarea noastră ne vom raporta la materialele ceramice recuperate din perimetrul locuinței L 1, adică dintr-un complex închis. Extinzând însă observațiile la întreaga arie cercetată constatăm că situația întâlnită în perimetrul locuinței este valabilă și în afara acesteia.

Vom începe încadrarea cronologică și culturală raportându-ne, mai întâi, la fragmentul ceramic provenit dintr-o oală lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă care se regăsește în Pl. 12, fig. 6, care pare să facă parte din categoria oalelor zvelte cu corpul sferoidal, cu buza ușor evazată și rotunjită. Asemenea vase au fost descoperite și în necropolele de la Târgșor<sup>2</sup> Bârlad–Valea Seacă<sup>3</sup>, Spanțov<sup>4</sup>, Budești<sup>5</sup>. Fragmentele ceramice desprinse, probabil, din

<sup>2</sup> Gh. Diaconu, Diaconu 1965: Gh. Diaconu, *Tîrgșor - necropola din secolele III – IV, e.n.*, București, 1965, p. 242, Pl. XCII/2).

<sup>3</sup> V. Palade, *Așezarea și necropola de la Bârlad Valea Seacă, secolele III-V*, Editura ARC 2000, București, 2004, p. 321, fig. 32/32.

<sup>4</sup> B. Mitrea, C. Preda, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. din Muntenia*, București, 1966, p. 322, fig. 181/4.

corpul unor oale scunde, piriforme, cu diametrul maxim în jumătatea superioară, cu buza răsfrântă în afară (Pl. 12, fig. 4, 5, 16) sunt asemănătoare cu cele descoperite în necropolele de la Mihălășeni<sup>6</sup>, Bârlad–Valea Seacă<sup>7</sup>, Hănești<sup>8</sup>, Brăviceni<sup>9</sup>, Independența<sup>10</sup>. Alături de cele desprinse din vase lucrate la roată din pastă zgrunțuroasă, destul de numeroase, sunt și cioburile din corpul unor vase lucrate la roată din pastă fină. Este vorba de posibile oale (Pl. 11, fig. 5), dar mai ales castroane de diferite forme și dimensiuni. Menționăm în acest sens fragmentul de la partea superioară a unui castron tronconic cu umărul dispus aproape de jumătatea vasului, cu partea superioară dreaptă și ușor înclinată spre exterior, buza îngroșată ușor răsfrântă și înclinată spre exterior (Pl. 11, Fig. 3). Vase similare au fost descoperite și în necropolele de secol IV d.Chr. de la Mihălășeni<sup>11</sup>, Bârlad–Valea Seacă<sup>12</sup>, Izvorul<sup>13</sup>, Alexandru Odobescu<sup>14</sup>, Budești<sup>15</sup>. Merită amintit și acela desprins de la partea superioară a unui castron, de mari dimensiuni, cu buza în forma literei T (Pl. 11, fig. 6). Vasul posibil să facă parte din categoria celor cu bitronconismul aflat puțin deasupra zonei mediane, cu carenajul ușor rotunjit, buza dreaptă și ușor îngroșată sau în forma literei T. Peretele superior al vasului este aplecat spre interior. Vase cu asemenea caracteristici provin și din necropolele de la Mihălășeni<sup>16</sup>, Bârlad – Valea Seacă<sup>17</sup>, Herăști<sup>18</sup>, Borșeni<sup>19</sup>. Un fragment de la partea superioară a unui castron lucrat la roată din pastă fină a fost descoperit la nivelul podelei locuinței, respectiv la adâncimea de -50 cm (Pl. 11, fig. 2). Posibil ca această piesă să facă parte din rândul castroanelor relativ înalte, cu diametrul gurii redus, cu bitronconismul mai mult sau mai puțin pronunțat, dispus la mijlocul sau în ultima treime din zona superioară a vasului. În siturile arheologice specifice secolului IV d.Chr. au fost descoperite mai multe asemenea vase. În acest sens amintim pe cele din necropolele de la: Mihălășeni<sup>20</sup>, Bârlad–Valea Seacă<sup>21</sup>, Hănești<sup>22</sup>, Miorcani<sup>23</sup>, Izvoare<sup>24</sup>, Mitreni<sup>25</sup>. Un fragment ceramic interesant este cel care provine dintr-un castron de mici dimensiuni lucrat la roată dintr-o pastă fină, de formă ușor ovoidală, cu bitronconismul estompat, cu partea superioară dreaptă, căzând

<sup>5</sup> Vl. Vornic, *Așezarea și necropola de tip Sântana de Mureș–Cernjachov de la Budești*, Editura Pontos, Chișinău, 2006, p. 376, fig. 68/12.

<sup>6</sup> O. L. Șovan, *Necropola de tip Sântana de Mureș-Cernjachov de la Mihălășeni (județul Botoșani)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2005, Pl. 63/8.

<sup>7</sup> V. Palade, *op. cit.*, p. 477, fig. 144/6.

<sup>8</sup> E. Zaharia, N. Zaharia, O. L. Șovan, *Necropola din secolul al IV - lea de la Hănești-jud. Botoșani*, ArhMold., XVI, 1993, p. 181, fig. 24/1, 2.

<sup>9</sup> V. Grosu, V. Vornic, L. Ciobanu, *Ceramica romană din necropola de tip Sântana de Mureș - Cernjachov de la Brăviceni (raionul Orhei, Moldova)*, „Revista Arheologică”, SN, Vol. II, nr. 1-2, 2006, p. 119, fig. 7/9.

<sup>10</sup> B. Mitrea, C. Preda, *op. cit.*, p. 290, fig. 127/6.

<sup>11</sup> O. L. Șovan, *Necropola de tip Sântana de Mureș-Cernjachov de la Mihălășeni (județul Botoșani)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2005, Pl. 44A/9, Pl. 64C/2

<sup>12</sup> V. Palade, *op. cit.*, p. 363, fig. 45/9; p. 364, fig. 45/21.

<sup>13</sup> B. Mitrea, C. Preda, *op. cit.*, p. 332, fig. 192/1.

<sup>14</sup> *Ibidem*, p. 363, fig. 232/1.

<sup>15</sup> Vl. Vornic, *op. cit.*, p. 321, fig. 13/11.

<sup>16</sup> O. L. Șovan, *op. cit.*, Pl. 60/46; Pl. 95/15.

<sup>17</sup> V. Palade, *op. cit.*, p. 560, fig. 209/5.

<sup>18</sup> B. Mitrea, C. Preda, *op. cit.*, p. 355, fig. 222/4.

<sup>19</sup> I. Mitrea, Ghe. Dumitroaia, E. Ciubotaru, *Cercetările arheologice de la Borșeni-Neamț*, MemAntiq, XXI, 1997, p. 151, fig. 12/2.

<sup>20</sup> O. L. Șovan, *op. cit.*, Pl. 18/6; Pl. 19C/7.

<sup>21</sup> V. Palade, *op. cit.*, p. 461, M 251, fig. 130/2; p. 465, fig. 133/7.

<sup>22</sup> E. Zaharia, N. Zaharia, O. L. Șovan, *op. cit.*, p. 182, fig. 25/4.

<sup>23</sup> I. Ioniță, *Necropola de sec. IV e.n. de la Miorcan (jud. Botoșani)*, Cercetări istorice, SN, nr. V, 1974, p. 91, fig. 6/4.

<sup>24</sup> R. Vulpe, *Izvoare – săpăturile din 1936 – 1948*, București, 1957, p. 282, fig. 295/2.

<sup>25</sup> S. D. Ferche, *Necropola din sec. al IV-lea de la Mitreni (Oltenița)*, SCIV, tomul 17, nr. 1, București, 1966, p. 150, fig. 3/1.

perpendicular pe umărul vasului, cu un decor constând dintr-un brâu format din mai multe linii vălurite suprapuse (Pl. 11, fig. 1). Vase similare au fost semnalate în necropolele de la: Mihălășeni<sup>26</sup> și Bârlad–Valea Seacă<sup>27</sup>.

Din perimetrul aceleiași locuințe au fost recuperate și câteva fragmente de la partea superioară a unei amfore, lucrate la roată din pastă având în compoziție nisip cu bobul mic (Pl. 13, fig. 1). Amfora face parte din categoria celor cu gâtul scurt, de formă tronconică, tortile ușor supraînălțate, prinse de sub buza și umărul acestora. Piese similare au fost descoperite în M 32 și M 44 din necropola de la Bogdănești–Fălciu<sup>28</sup>.

În încheierea succintei prezentări a materialelor descoperite în locuința L 1 din așezarea de la Călălboia merită a fi amintite și câteva fragmente ceramice provenite din vase lucrate cu mâna, din pastă grosieră. Este vorba de unul desprins din corpul unui castron/bol de mici dimensiuni, cu marginile arcuite, partea superioară de formă cilindrică și buza puțin subțiată (Pl. 10, fig. 9). O piesă similară provine din necropola de Bârlad–Valea Seacă<sup>29</sup>. De asemenea mai semnalăm și două fragmente din două oale diferite, lucrate cu mâna din pastă grosieră (Pl. 10, fig. 10, 11), desprinse din partea superioară a unor oale, posibil din categoria celor cu corpul zvult, cu buza ușor răsfântă în exterior. Piese similare întâlnim în mai multe necropolele aparținând culturii Sântana de Mureș–Cernjachov, cum ar fi cele de la: Bârlad–Valea Seacă<sup>30</sup>, Lunca<sup>31</sup>, Budești<sup>32</sup>.

Este ușor de sesizat, că atât materialul provenit din locuință, ca de altfel și cel din afara acesteia, din punct de vedere tipologic, a tehnicilor de prelucrare, a caracteristicilor pastei, aparțin perioadei secolului IV d.Chr., respectiv culturii Sântana de Mureș–Cernjachov, cultură atât de bine reprezentată în zonă. De altfel, arătăm chiar la începutul acestui studiu, dar și cu alte prilejuri, că în imediata apropiere a așezării se află două necropole deja cercetate.

Singurele artefacte care fac oarecum notă discordantă sunt moneda de argint din vremea împăratului roman Septimius Severus, datată la anul 199 d.Chr.\*\* și fibula de bronz specifică altei perioade istorice. Este vorba de un fragment de fibulă de tip carpic, pe care nu le întâlnim în număr atât de mare decât la carpi<sup>33</sup>. O piesă apropiată ca formă a fost descoperită în așezarea de la Poiana–Dulcești punctul Siliște<sup>34</sup>, dar și în necropola de la Poieniști<sup>35</sup>. Din punct de vedere cronologic marea majoritate acestui tip de fibule se datează în limitele secolului al III-lea d.Chr.<sup>36</sup>. Celelalte obiecte din metal sunt destul de greu de încadrat cronologic și tipologic în consecință, în acest moment, nu ne vom îndrepta prea mult atenția asupra lor. În funcție de eventualele descoperiri viitoare le vom lua și pe acestea în discuție.

Din cele prezentate se poate ușor sesiza existența unei diferențieri de ordin cronologic între ceea ce ne oferă studierea materialului ceramic și încadrările sugerate de cele două piese de metal, amintite. Trebuie însă să avem în vedere atunci când judecăm așezarea din punct de vedere cronologic și cultural că, în general, acest gen de artefacte, respectiv monede sau

<sup>26</sup> O. L. Șovan, *op. cit.*, Pl. 36/10.

<sup>27</sup> V. Palade, *op. cit.*, p. 253, fig. 4/15.

<sup>28</sup> Mircea Mamalaucă, materialele se află sub tipar.

<sup>29</sup> V. Palade, *op. cit.*, p. 253, fig. 4/15.

<sup>30</sup> *Ibidem*, p. 316, fig. 31/20; p. 500, M 81, fig. 164/2.

<sup>31</sup> I. T. Dragomir, *Necropola virtuală Sântana de Mureș–Cernjachov (sec. III–IV e.n.) de la Lunca, regiunea de sud a Moldovei*, Danubius, XIX, Galați, 2001, p. 165, fig. 22/4.

<sup>32</sup> V. Vornic, *op. cit.*, p. 334, fig. 1/11.

<sup>33</sup> Gh. Bichir, *Cultura carpică*, Editura Academiei RSR, București, 1973, p. 100.

<sup>34</sup> *Ibidem*, p. 382, Pl. CLXVI/2.

<sup>35</sup> R. Vulpe, Săpăturile de la Poieniști din 1949, în *Materiale arheologice privind istoria veche a RPR*, Editura Academiei RPR, 1953, p. 389, fig. 277/6.

<sup>36</sup> Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 101.

\*\* Mulțumim domnului dr. Lucian Munteanu, de la Institutul de Arheologie Iași, pentru sprijinul acordat în determinarea monedei.



fibule, se pot păstra pe o perioadă mai mare de timp, transmițându-se de multe ori din generație în generație. În schimb, materialul ceramic, atât de numeros, în care cantitatea de fragmente provenite din vase lucrate la roată din pastă fină, dar mai ales zgrunțuroasă este extrem de mare ne obligă la acceptarea unei încadrări culturale ce poate excede epoca în care piesele de metal au fost realizate. Este bine cunoscut faptul că, cel puțin ceramica din pastă zgrunțuroasă, nu a apărut în această zonă a țării decât începând undeva în secolul IV d.Chr., dar și celelalte materiale ceramice vin în sprijinul acestei încadrări. Putem astfel să afirmăm, cu destul de multă siguranță, că așezarea recent descoperită aparține cronologic și cultural secolului IV d.Chr., respectiv culturii Sântana de Mureș–Cernjachov.

Raportându-ne la cele două necropole aflate în apropierea acestei așezări deocamdată nu ne vom pronunța asupra contemporanității cu una din acestea. Amintim că între cele două necropole se pare că a existat un oarecare decalaj în timp, cea din punctul „La Movilă” fiind probabil mai timpurie decât cea din punctul „Islaz”. Sigur cercetările viitoare ne vor ajuta să găsim răspunsul corect asupra acestui aspect al cercetării.

#### **THE 4<sup>th</sup> CENTURY AD SETTLEMENT FROM POLOCIN (POGONEȘTI COMMUNE, VASLUI COUNTY – CAMPAIGN 2013)**

For more than two decades, two necropolises that belong to the Sântana de Mureș–Cernjachov culture were found and afterwards researched in the perimeter of Pogonești commune. Since the early '90s we have also tried to spot the settlement/settlements of the two necropolises.

Surveys have been organized several times near to the necropolises, which eventually revealed in the summer of 2009 some clusters of ceramic fragments, in a spot about 400 m west of the necropolises.

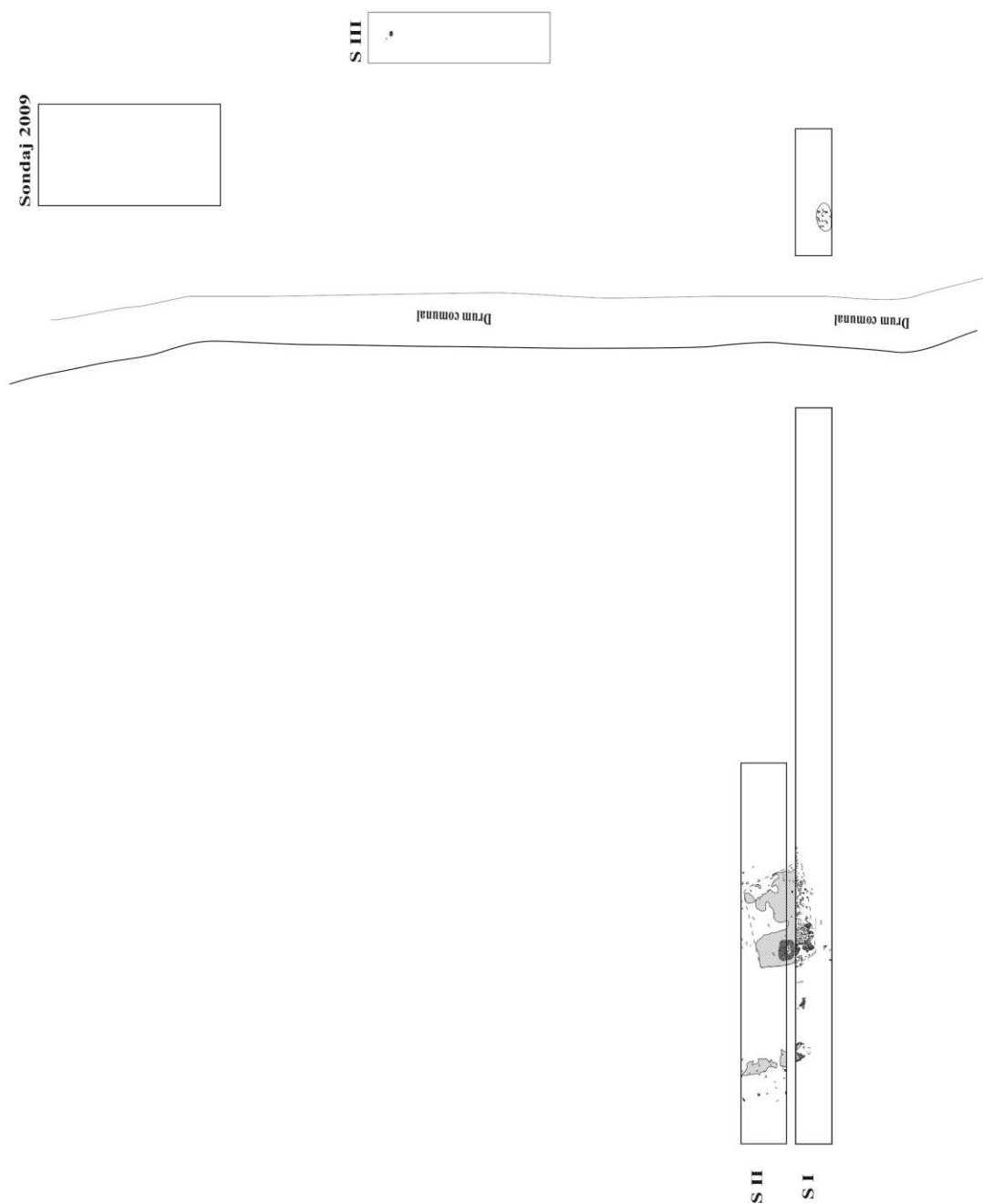
Shortly we managed to conduct an archaeological survey, which led to the discovery of a possible surface dwelling. In 2013, the first systematic research campaign was organized at the site of "Callaboaia", a campaign completed by the discovery of two surface dwellings with an inventory mostly containing ceramic fragments, coming almost exclusively from the vessels of Sântana de Mureș–Cernjachov culture.

The only artifacts that appeared to be different are a silver coin from the reign of Emperor Septimius Severus, dated back to 199 A.D and a bronze fibula specific to another historical period. It is about a fragment of carpiian fibula dating back to the 3<sup>rd</sup> century AD. Future campaigns will certainly allow us to provide more specific images regarding this new discovery.

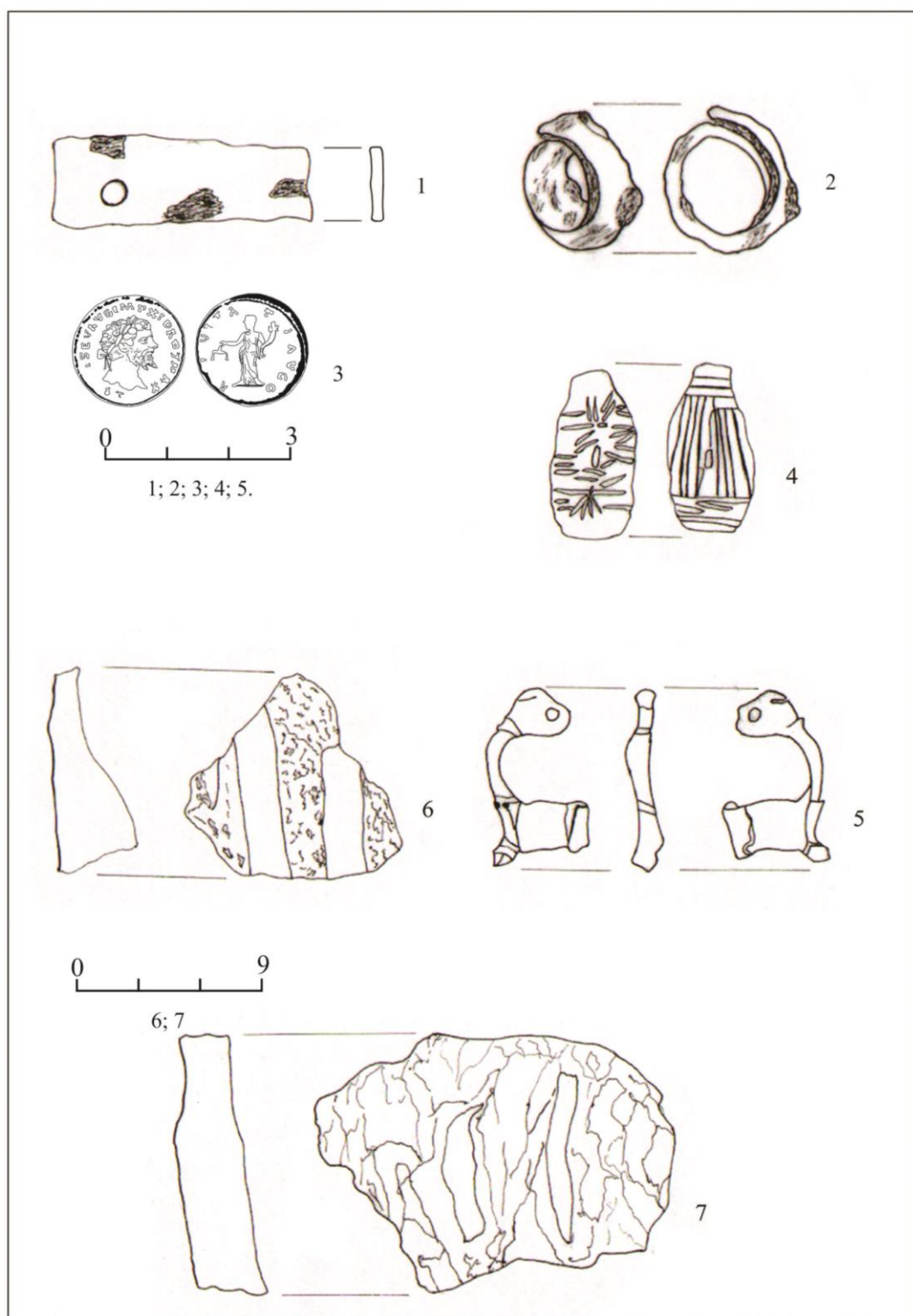


Pl. 1. Ortofotoplan

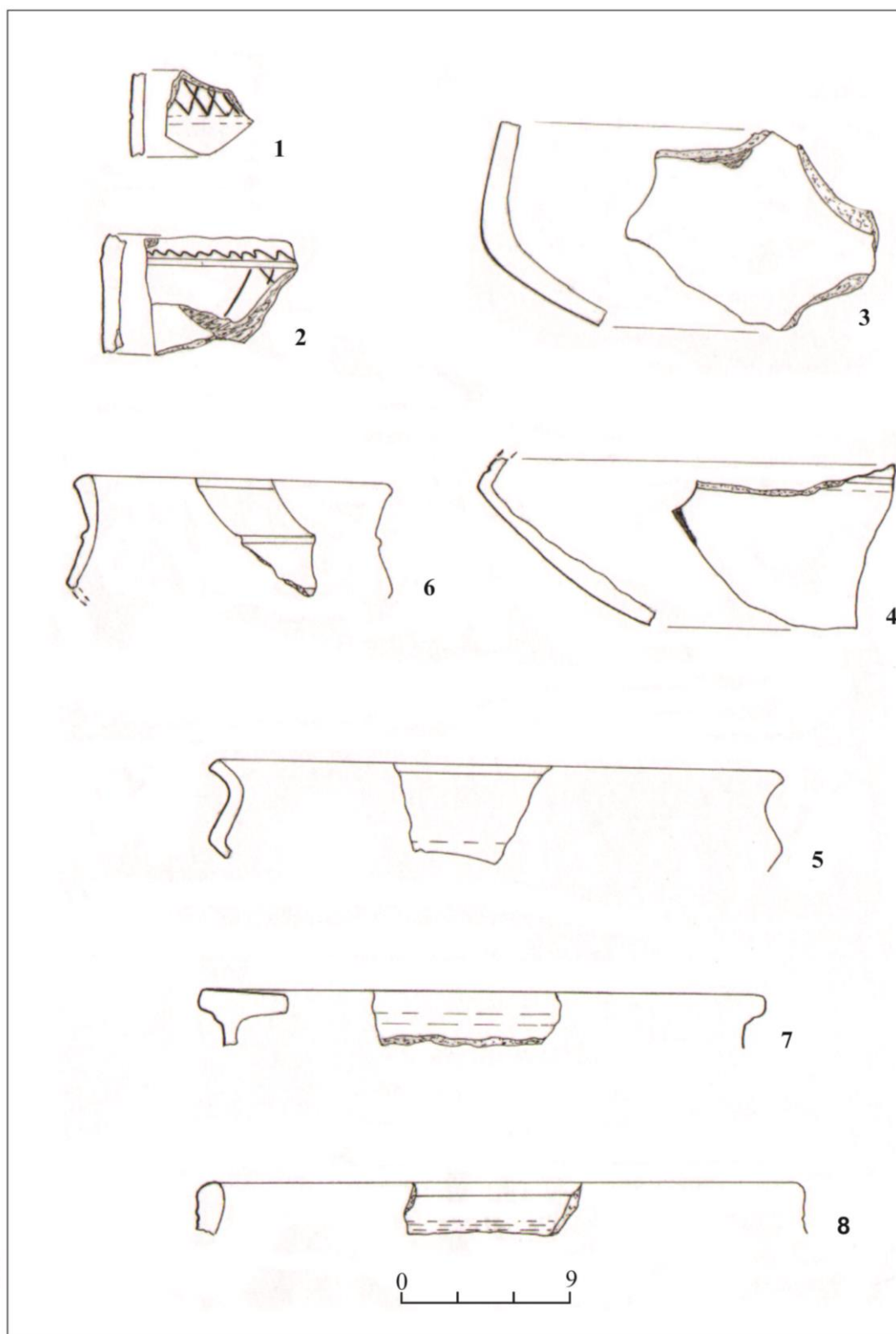




Pl. 2. Plan Polocin – Călălboia, 2013.

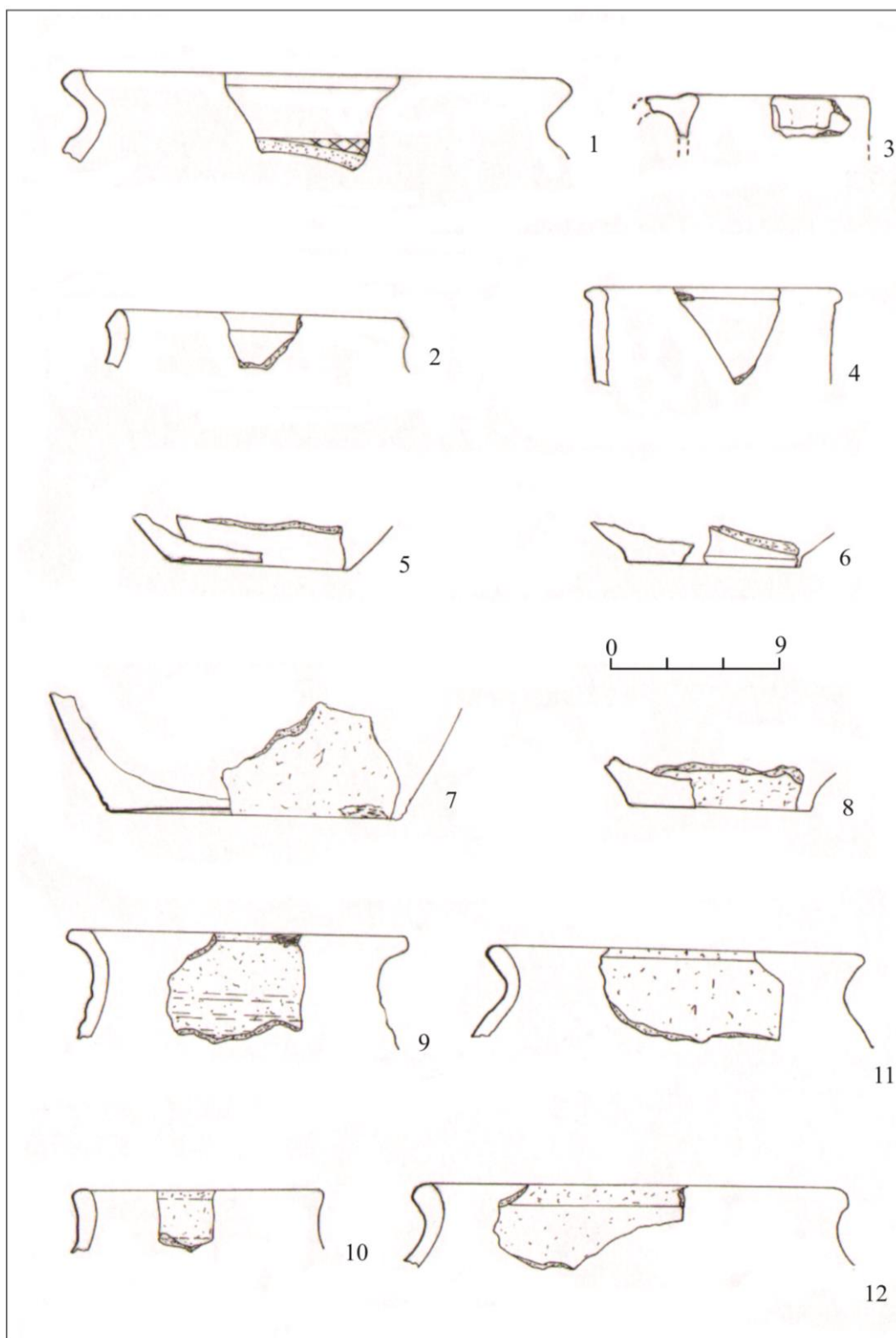


Pl. 3. Obiect de metal (1), inel de fier (2), denar imperial (3), obiect de bronz (4), fibulă fragmentară (5), bucăți de chirpic cu amprente de nuiiele și paie (6, 7)

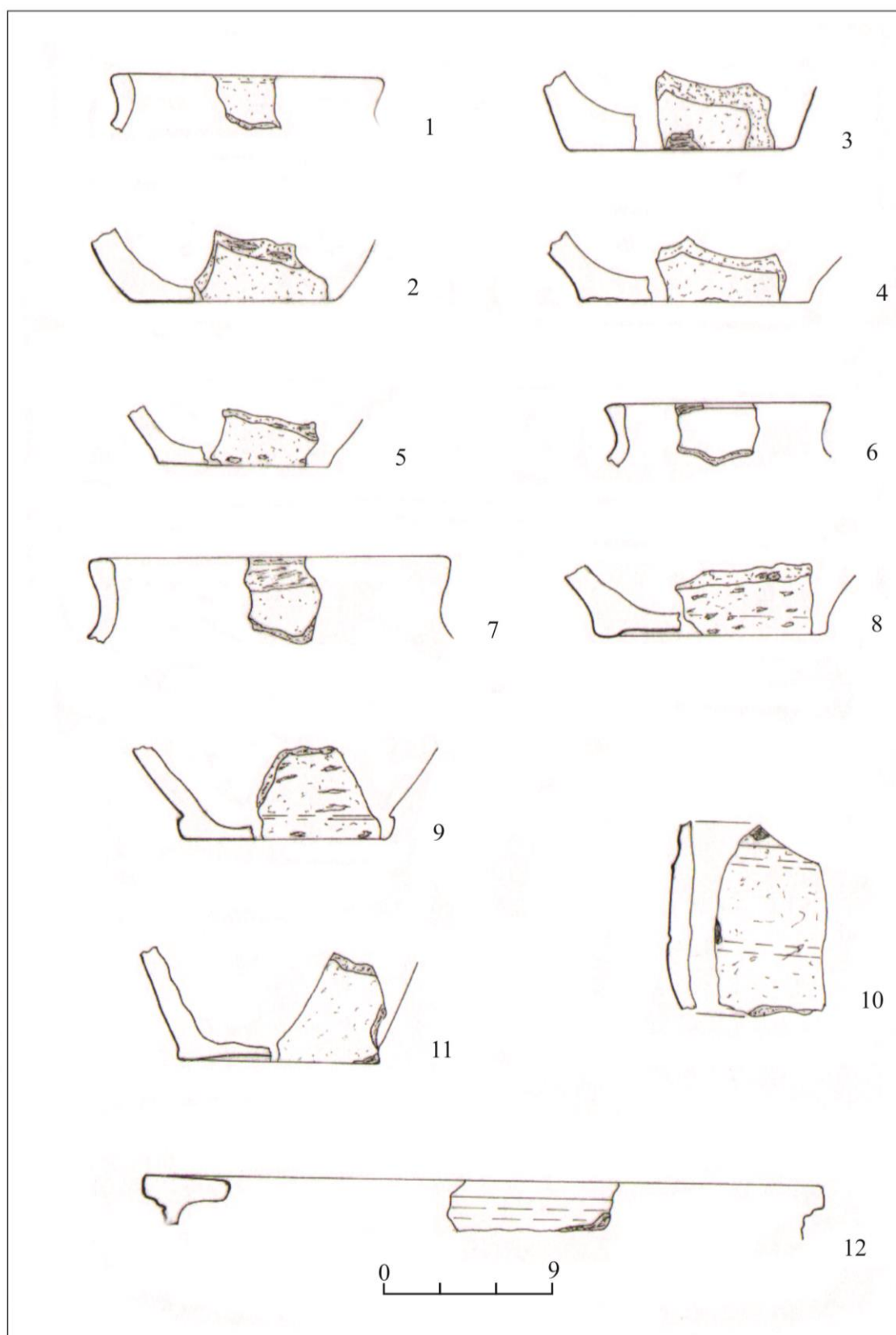


Pl. 4. Ceramică lucrată la roată din pastă fină (1 - 8)

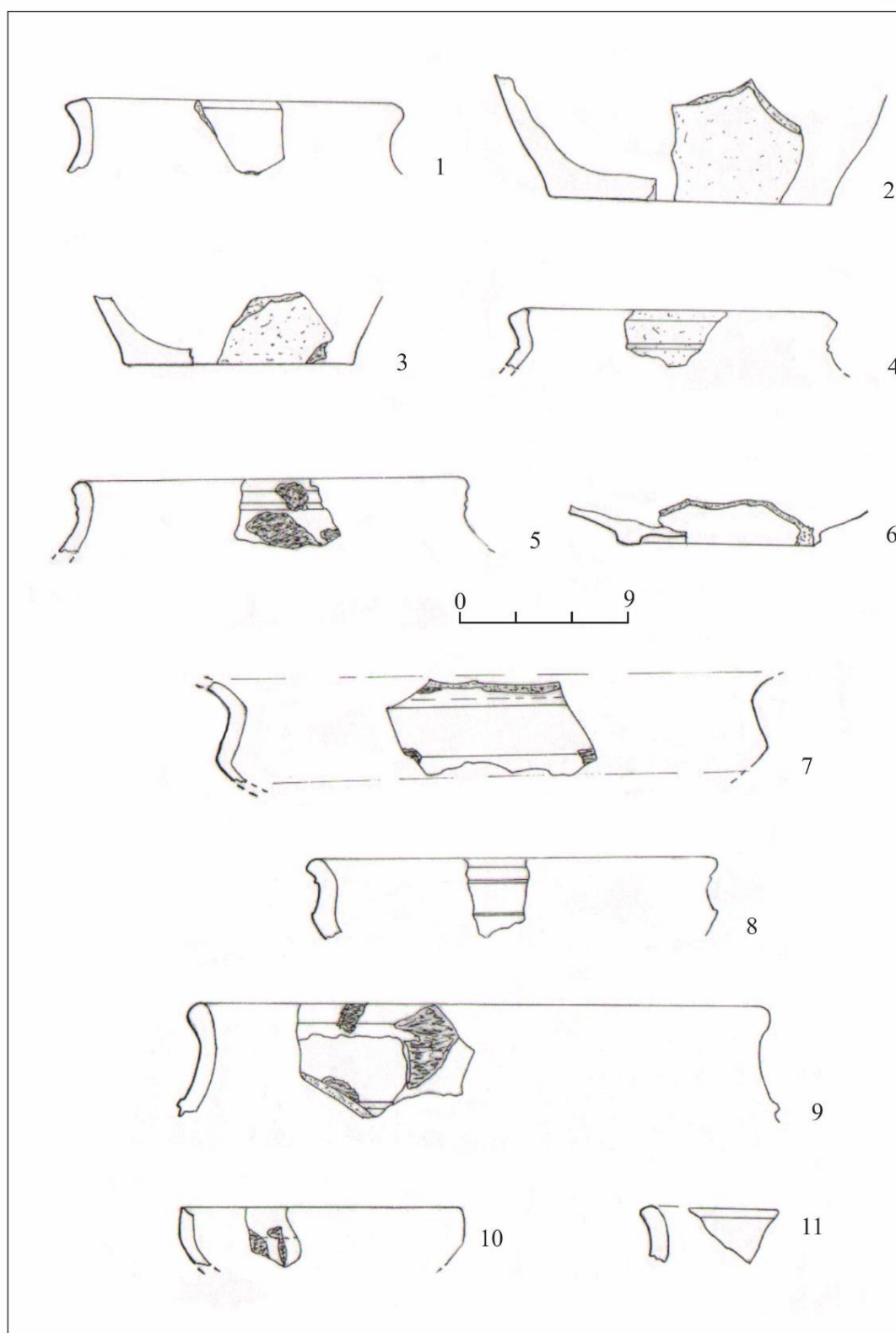




Pl. 5 . Ceramică lucrată la roată din pastă fină ( 1 - 6), și pastă zgrunțuroasă (7 - 12)

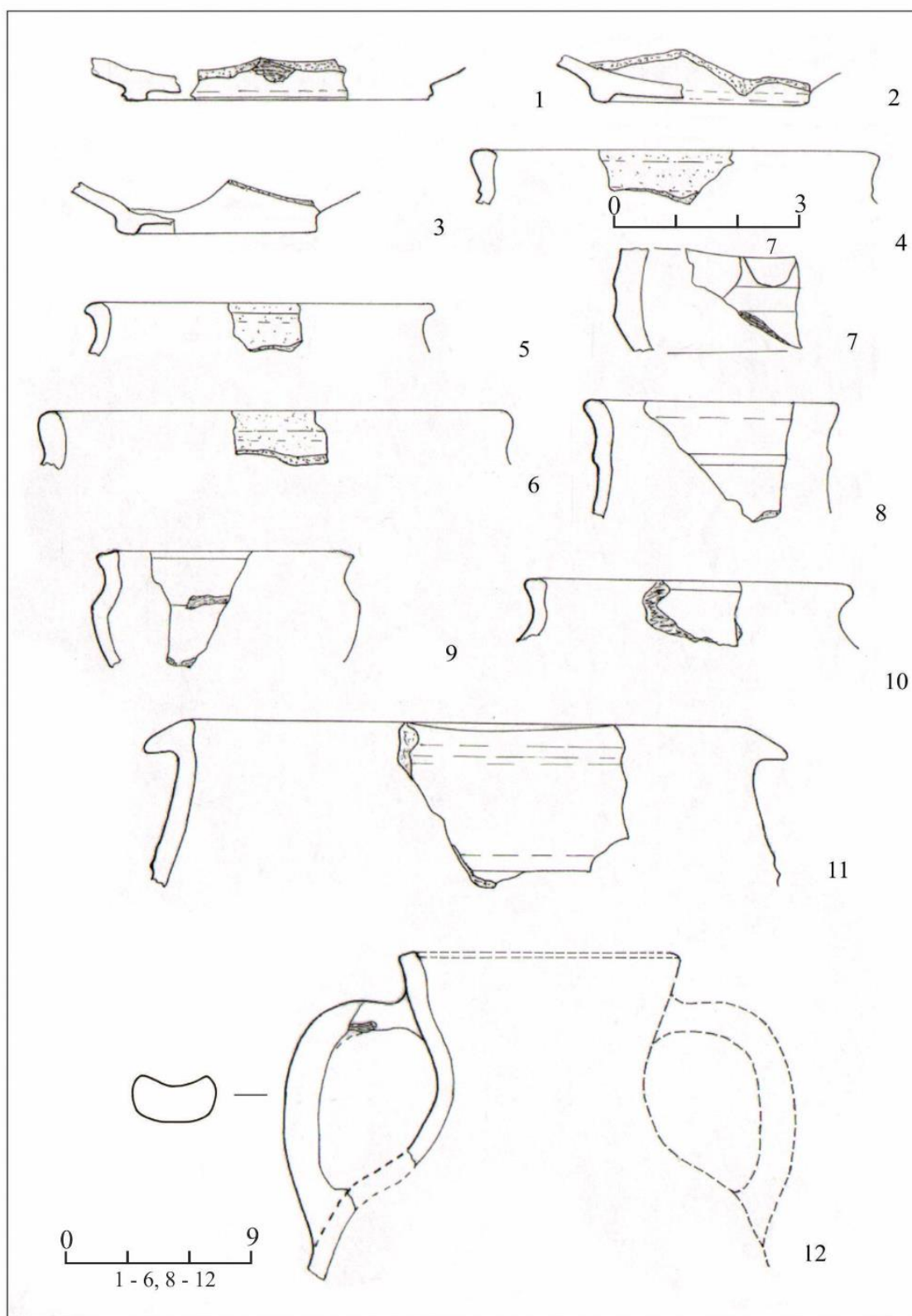


Pl. 6. Ceramică lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă (1 - 12)

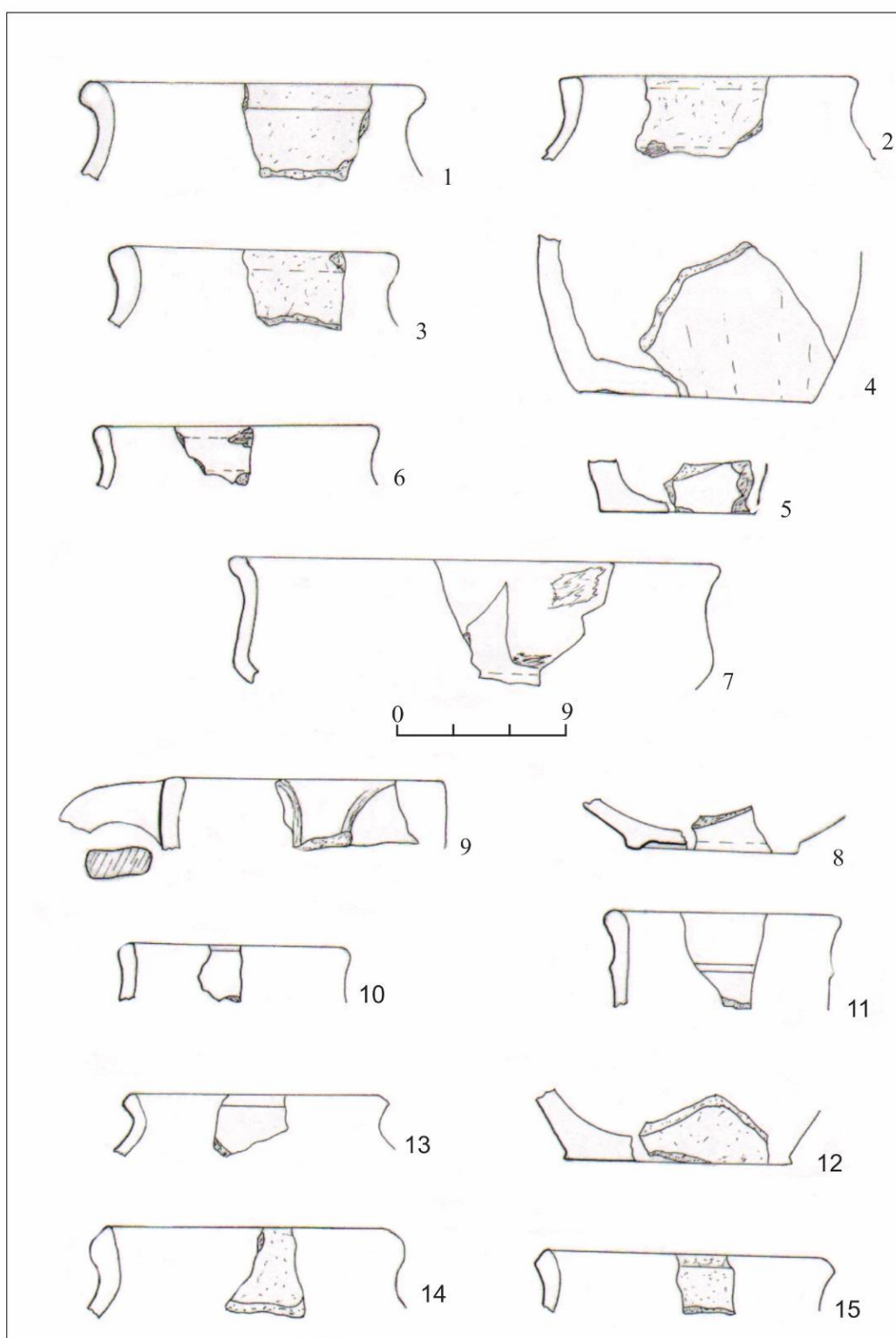


Pl. 7. Ceramică lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă (1 - 4),  
și din pastă fină (5 - 11)

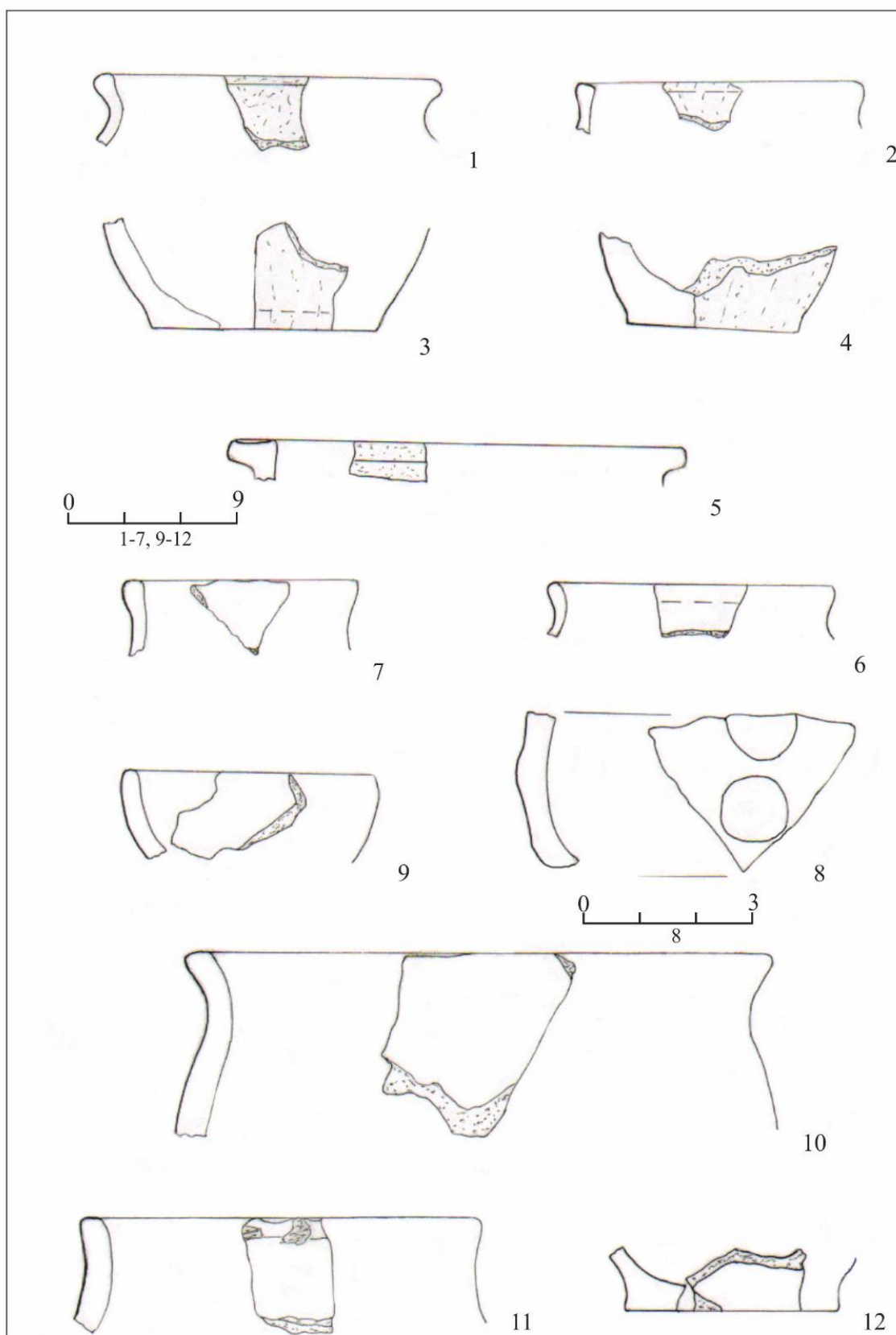




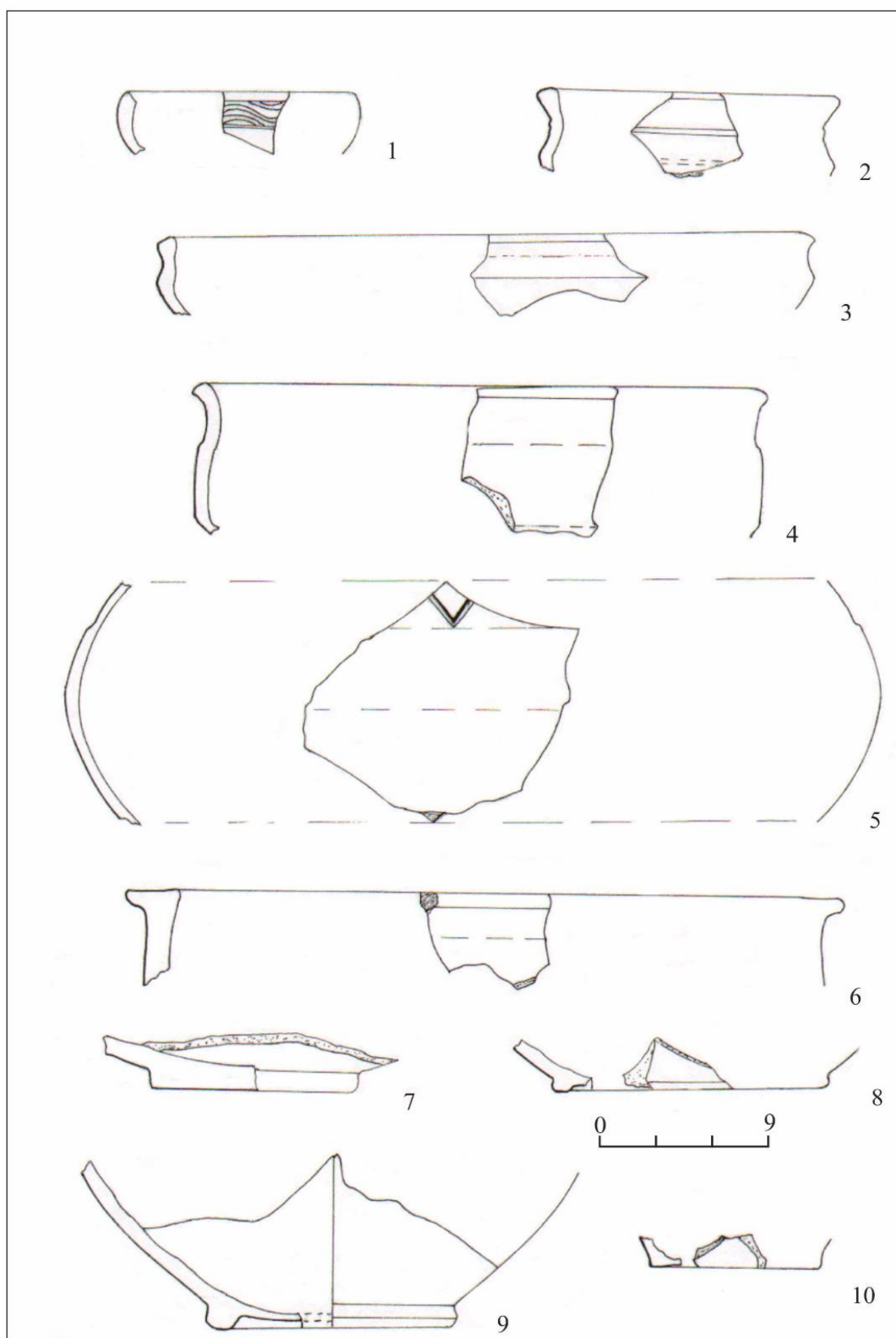
Pl. 8. Ceramică lucrată la roată, din pastă fină (1 - 3; 8 - 10, 12), din pastă zgrunțuroasă (4 - 6, 11), fragment dintr-un pahar de sticlă (7)



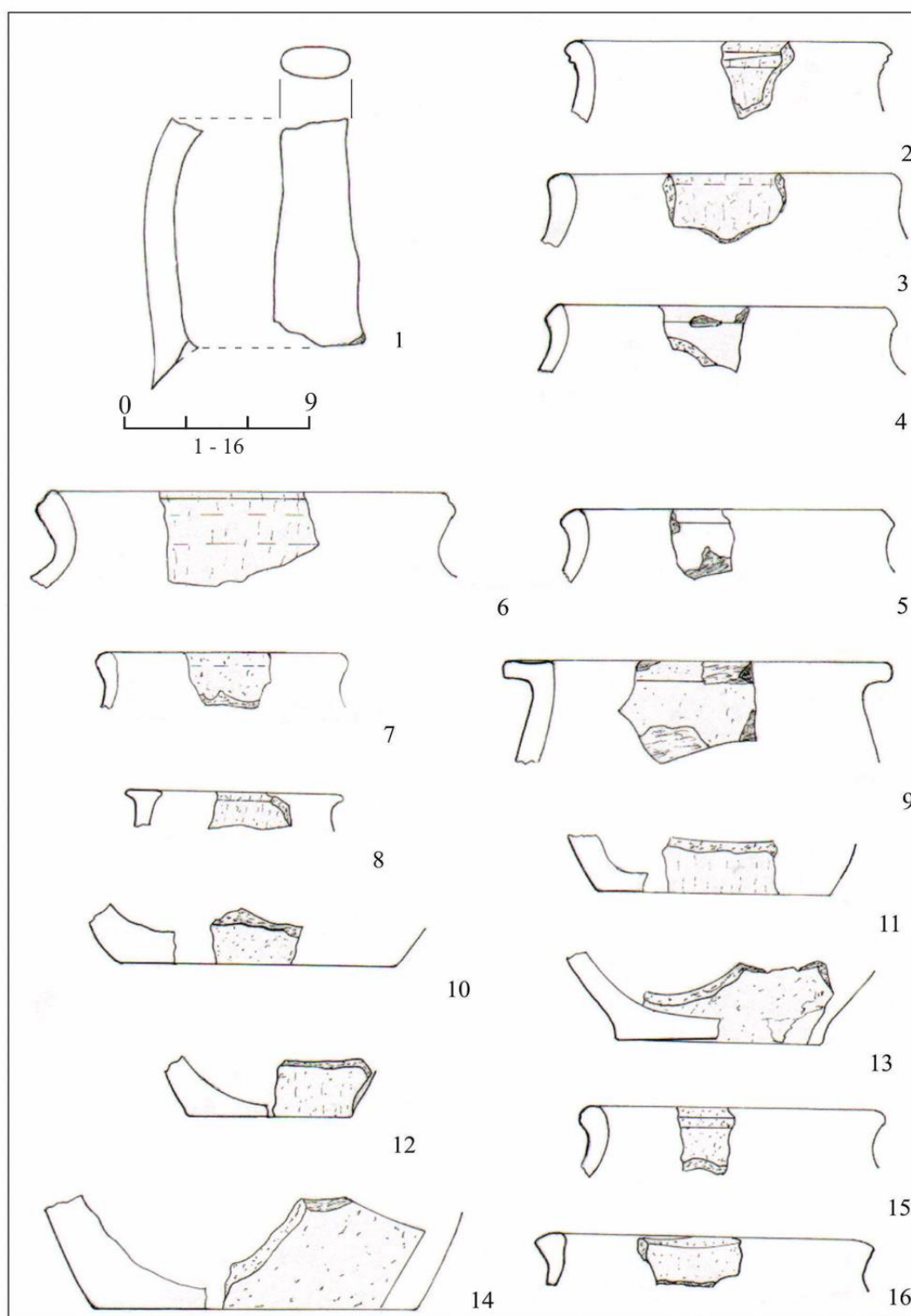
Pl. 9. Ceramică lucrată la roată, din pastă zgrunțuroasă (1 - 5, 12 - 15) și din pastă fină (6 - 11)



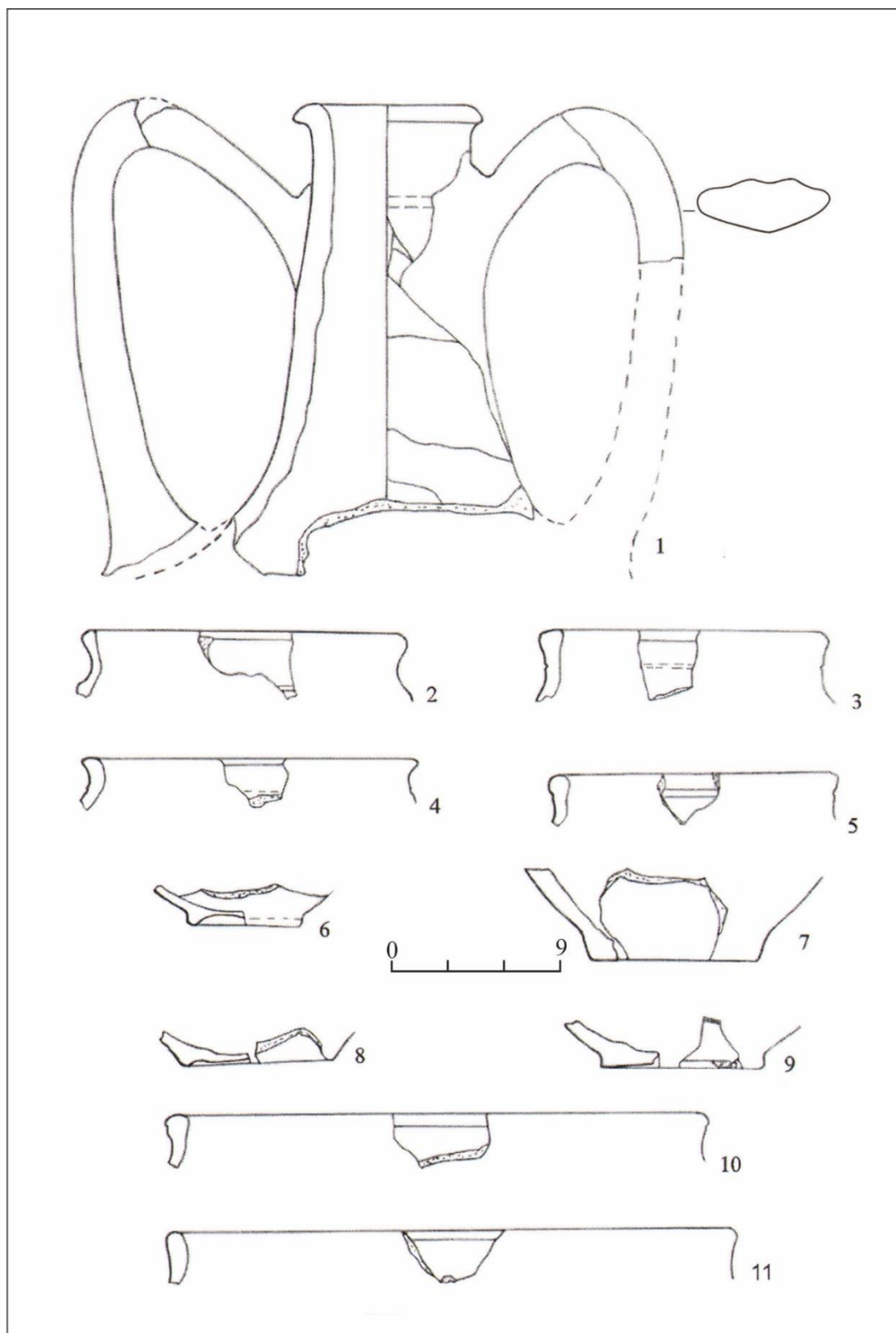
Pl. 10. Ceramică lucrată la roată din pastă fină (1 - 7, 10 - 11), fragment dintr-un pahar de sticlă (8), ceramică lucrată cu mâna din pastă grosieră (9, 12)



Pl. 11. Ceramică lucrată la roată din pastă fină (1 - 10)

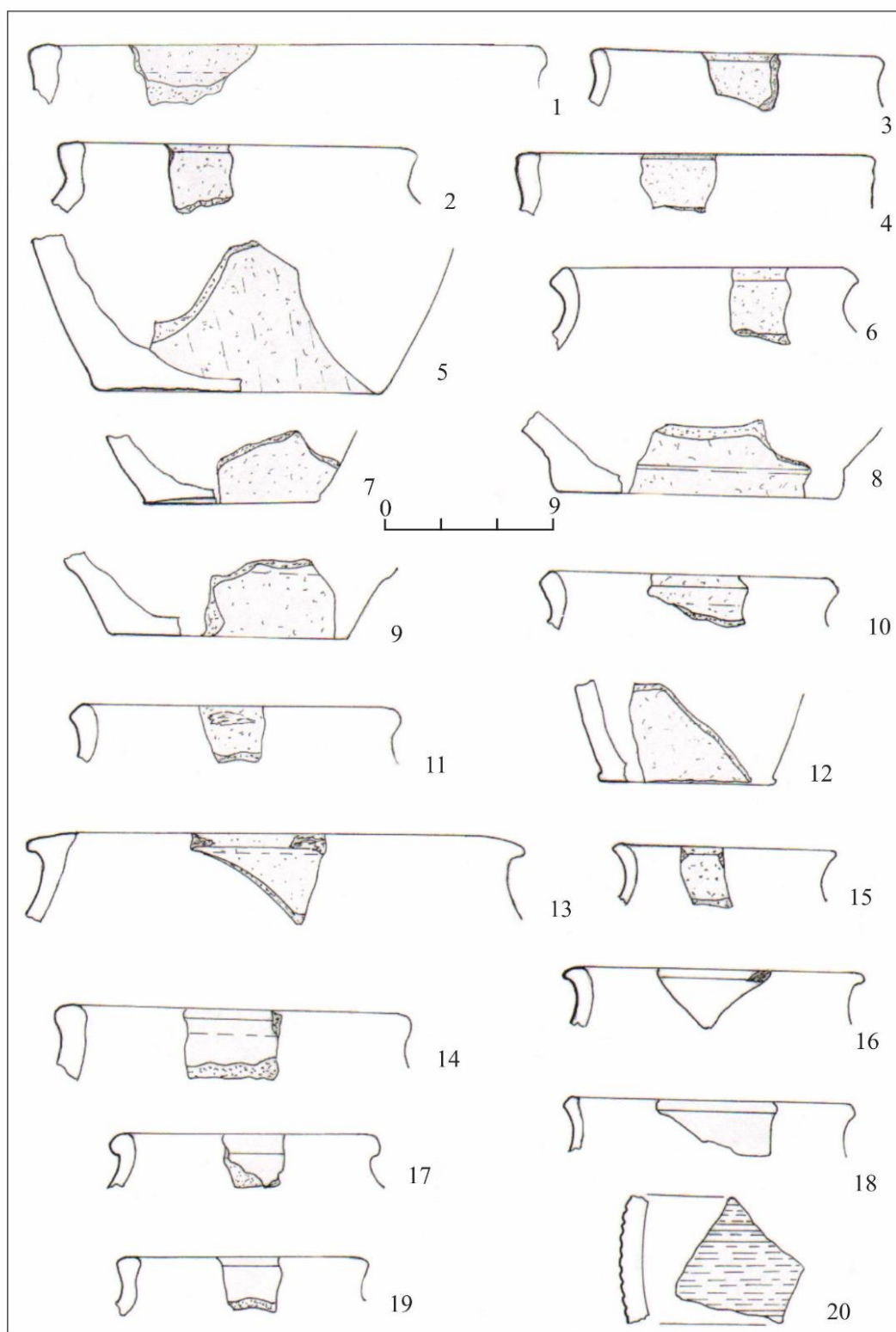


Pl. 12. Ceramică lucrată la roată din pastă fină (1, 7 - 14, 2 - 6, 15 - 16)

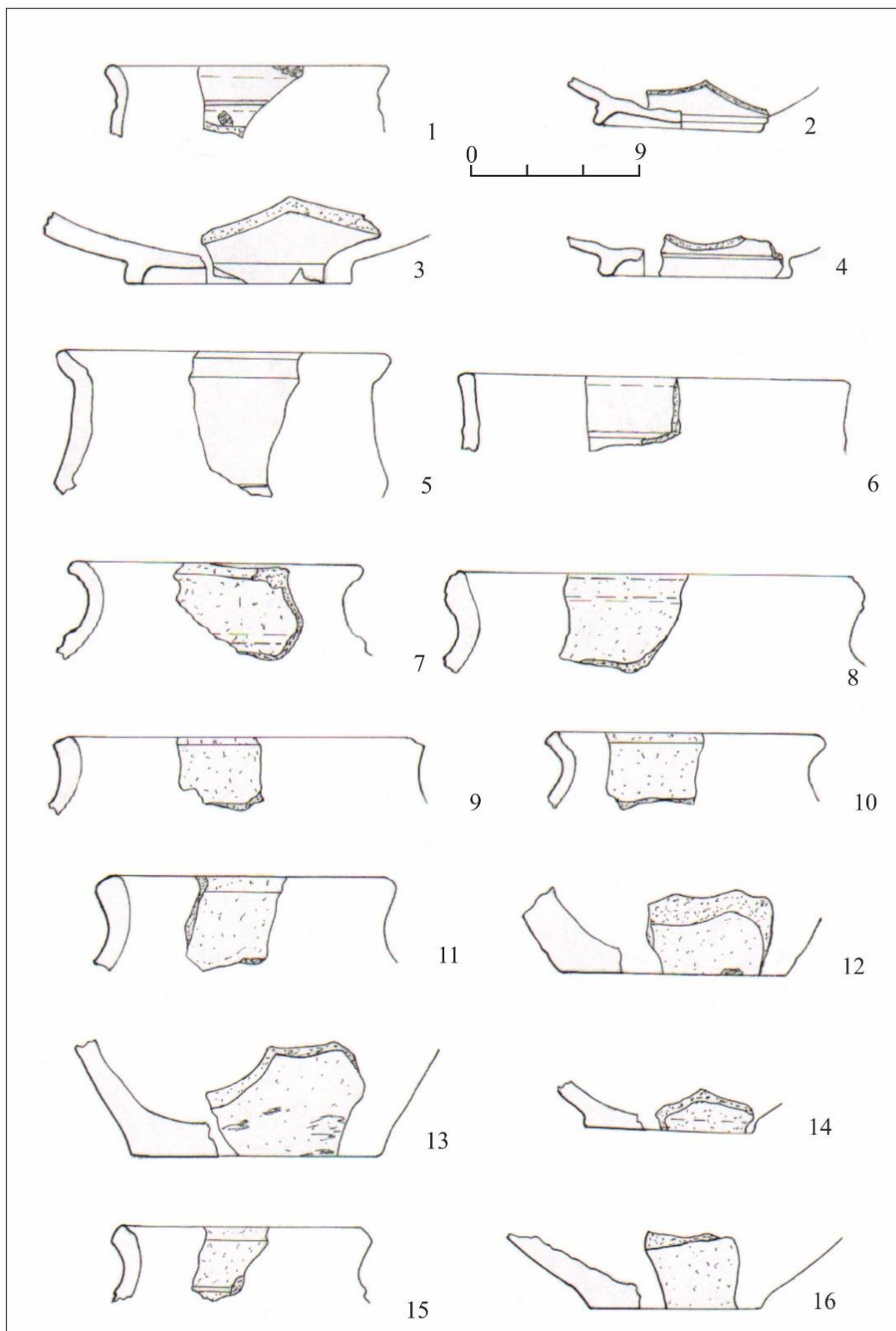


Pl. 13. Fragment de amforă (1), ceramică lucrată la roată, din pastă fină (2 - 11)



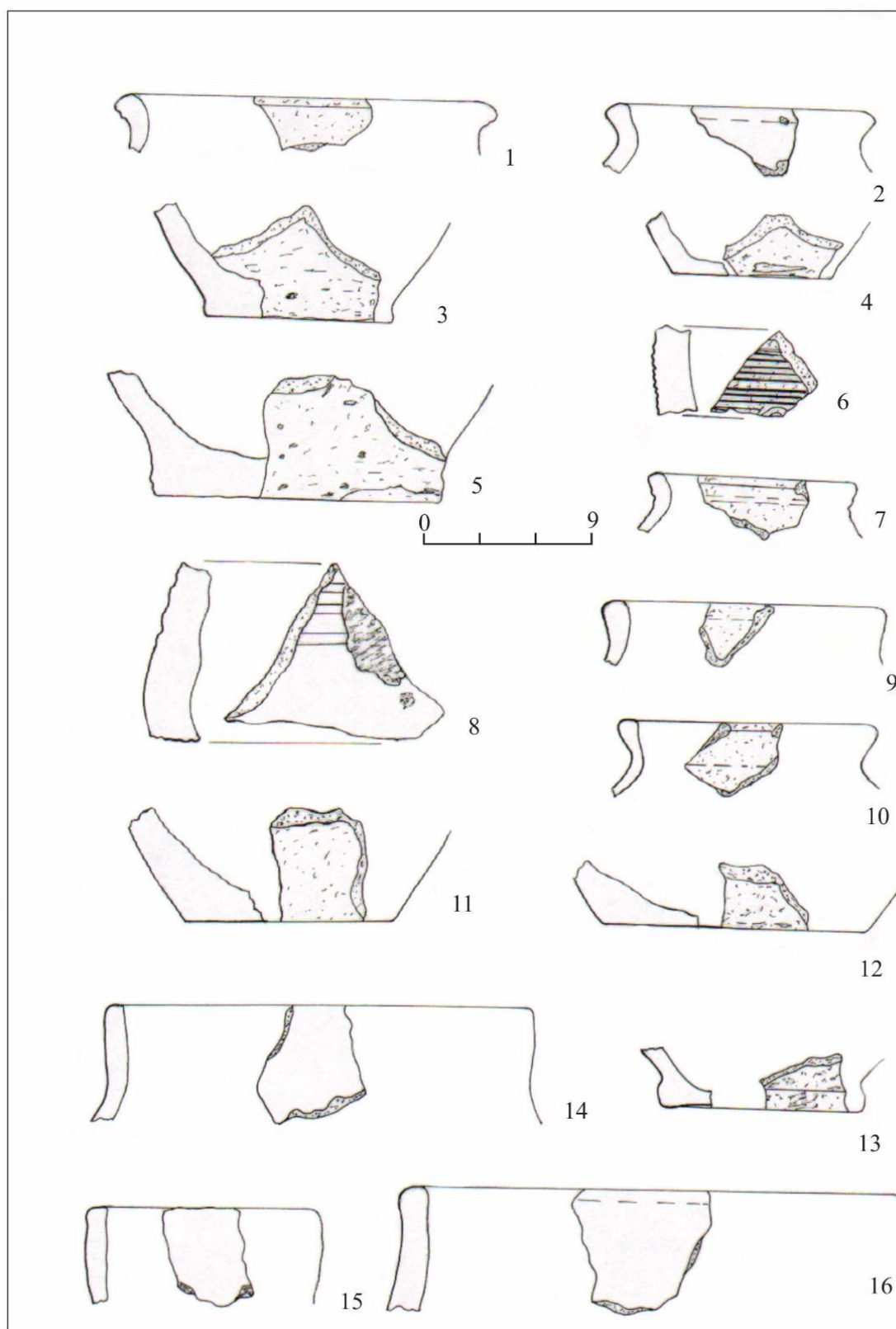


Pl. 14. Ceramică lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă (1 - 15)  
și din pastă fină (16 - 20)

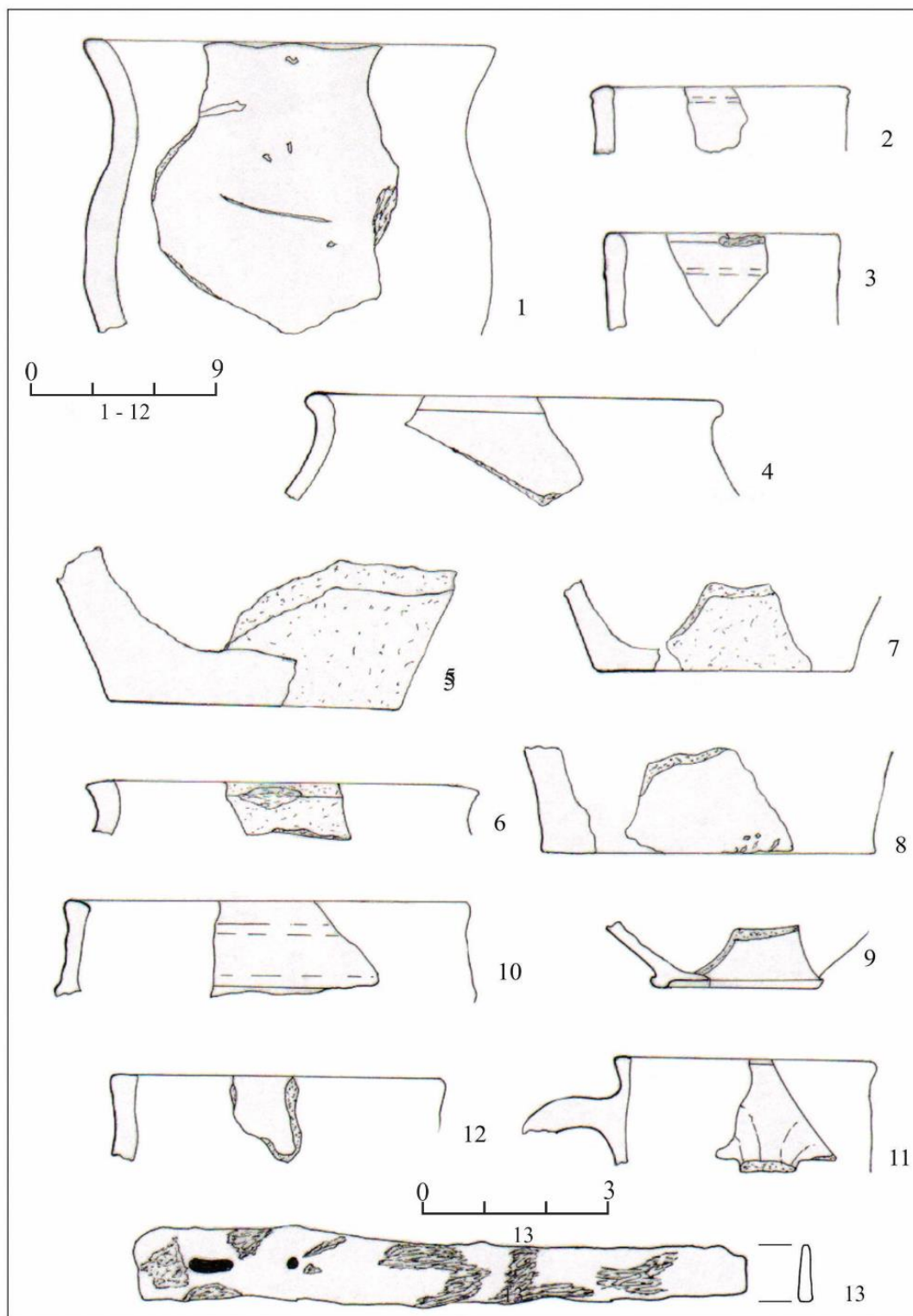


Pl. 15. Ceramică lucrată la roară din pastă fină (1 - 6), și din pastă zgrunțuroasă (7 - 16)

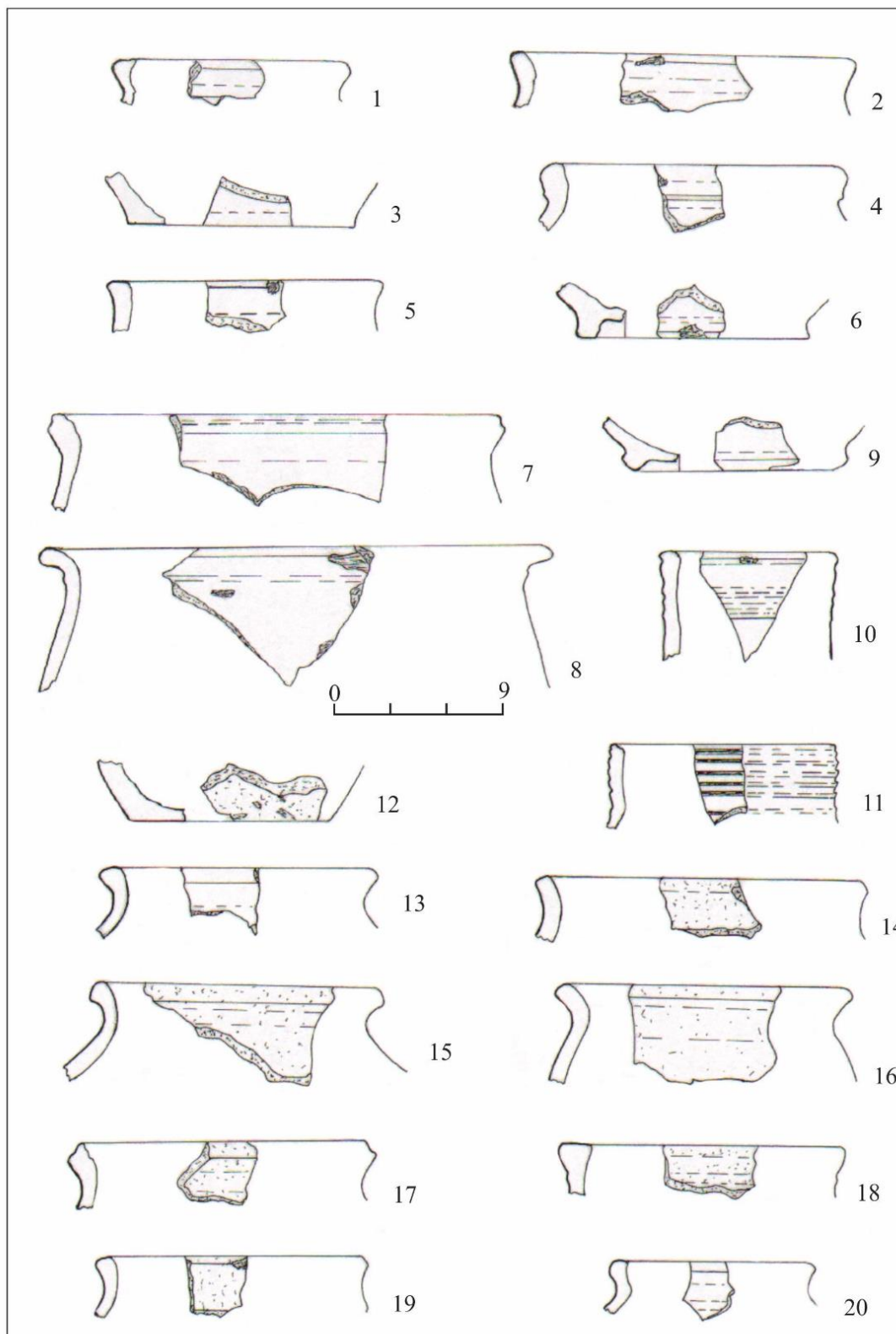




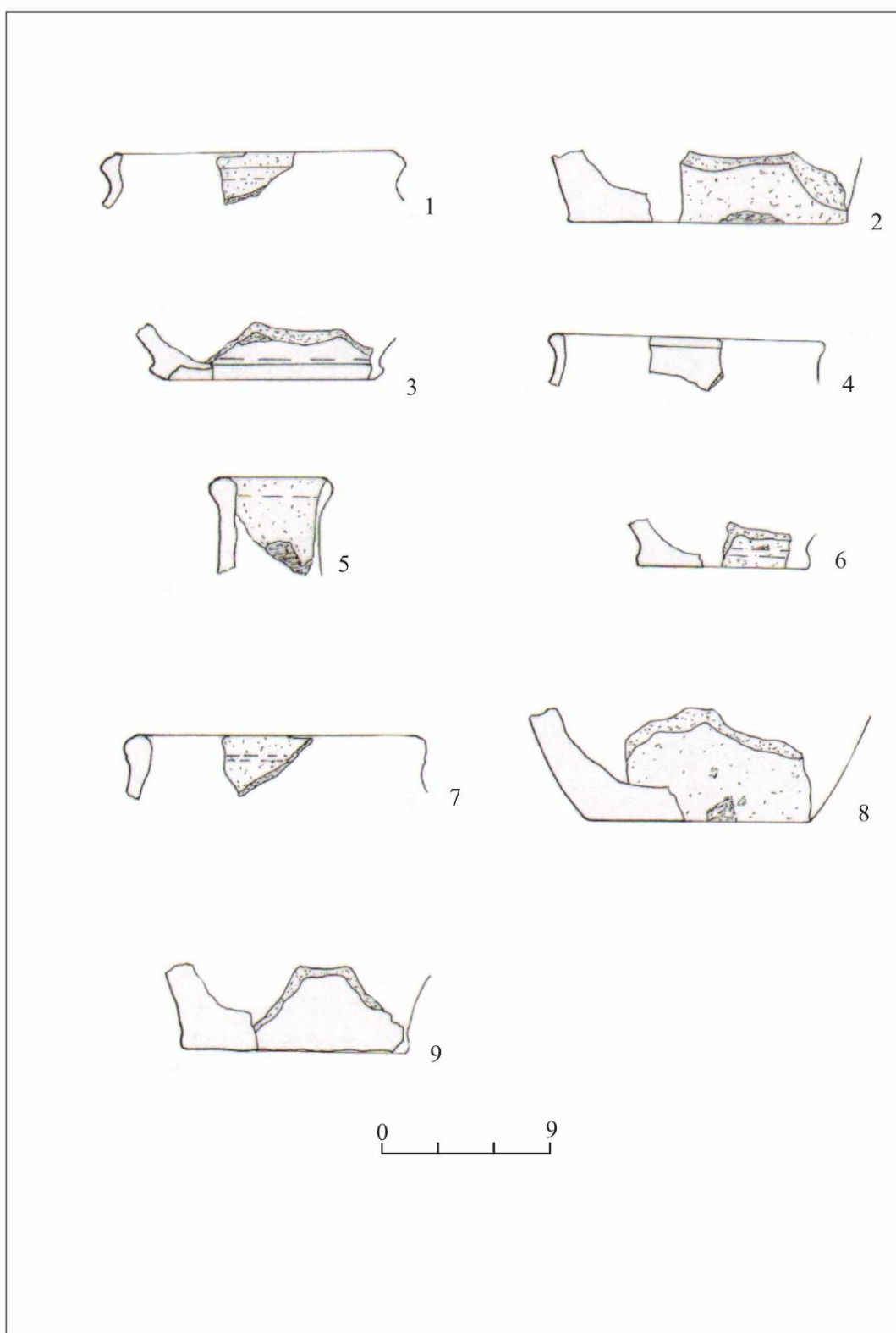
Pl. 16. Ceramică lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă (1 - 13),  
și cu mâna din pastă grosieră (14 - 16)



Pl. 17. Ceramică lucrată cu mână din pastă grosieră (1, 8, 12), la roată, din pastă fină (2 - 4, 9 - 11), din pastă zgrunțuroasă (5 - 7), lamă de cuțit (13)



Pl. 18. Ceramică lucrată la roată, din pastă fină (1 - 11, 20) și din pastă zgrunțuroasă (12 - 19)



Pl. 19. Ceramică lucrată la roată, din pastă zgrunțuroasă (1 - 2, 6 - 8), pastă fină (3 - 5), lucrate cu mâna, din pastă grosieră (9)